

Meridiana

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFEIXISTA

Any I. - Núm. 20

Barcelona, 27 de maig del 1938

Preu: 50 cèntims

MONOLEGS INTERIORS

ANGLATERRA, ANGLATERRA MEVA!

Neville Neville Neville Chamberlain! El monolec cau damunt la taula. No: el monolec era Sir Austen. Tant se val! Neville també se'n mereix. I Lord Halifax. I Hore Belisha. I Nonsense Noise. I tota la resta. Cau el monolec i fa un dring — un dring de lliura esterlina... or.

Anglaterra, Anglaterra meva! Només això? La lliura roda, i es va marcant la ruta imperial. Els sipais lligats a les boques dels canons. Els bòers concentrats en camps. Els fenians concentrats en forques. Gandhi de juna. L'alcalde de Cork mor dejunant. Zaglul es fastigueja. Haile Selassie badalla d'avorriment i angúnia. Oh Anglaterra, només això?

Ha existit Drake, l'aventurer? Anglaterra, sembla, havia estat un país jove. Nedador joïós de l'oceà. Escometia amb un clam tot salat, i els estols del rei d'Espanya, ogre d'Europa, eren desfets. Llavors la marxa anglesa no era inèrcia, era impetu, i l'investida anglesa apressava albaides de temps nous. Yes, my lord; hom bastia — sense adonar-se'n — l'imperi; però sobretot donava pas al neguit i al delit d'atacar, de ferir la Gran Nosa d'Europa, la Gran Opressió.

Ha existit Nelson, l'almirall? John Bull ja comença a tenir l'aire d'un banquer de la City; però a les seves galtes s'encén encara més la cervesa que l'oporto, i així pot tenir l'esma d'oposar-se al pàlid Napoleó. Quan l'Amo d'Europa esdevé una Gran Nosa, Anglaterra és a punt de lluita i els seus estols es mouen amb el delit d'atacar, de ferir la Gran Opressió. Diu Nelson: «Anglaterra espera que tothom complirà el seu deure». Silenci al vaixell. Els cossos i les ànimes es repleguen per a la gran tensió del combat. Diu, ara, una veu a Ginebra: «Europa esperava que Anglaterra compliria el seu deure». Gran silenci al món. Se sent un clic! El monolec de Lord Halifax ha caigut, ferit d'angúnia, sobre la taula del Consell.

Mr. Pickwick és galta-rosat i rodanzó. Massa lliurat a les sobretaules per a adonar-se dels maldecaps del món. Però els seus bons sentiments són innegables. Apa, estireu-li la màniga, a veure què hi diu. How do you do, Mr. Pickwick? Well! El maniquí s'ha girat d'una peça, i us mira la cara de justa d'un financer.

Oh Anglaterra, només això? Per això t'he estimat tan estranyament, tan variadament? Boires del Tàmesi. Verdor dels prats de Surrey. Cerveses de totes les tavernes de port. El te es pren a les cinc si s'és prou ric per a dinar més tard. De la mà d'Arnold Bennet recorro les Cinc Ciutats com un nen bon minyó, mirant, mirant sense preguntar res. Oh Tess! Oh Richard Feverell! Per quines proves més delicades que m'heu fet passar! Quin esport! Virginia Wolf em transforma en follet i em fa recórrer Londres, tot un dia de Londres, saltant d'espirit a esperit. I la mística sensual de Lawrence em fa enfilar arran de nervi pel cos espiritual d'una nova Anglaterra, també meva.

I ara que ja et tenia, te m'esmunys, tota frígida, i el gran John Bull és el gros John Bull, amb una cara de 1714 que fa escriure. Però és un John Bull d'ara, és clar, amb aquest evening dress. Fins jutlàndia és lluny, i la gran veu de tro que va ofegar el gran soroll de Guillem. Com podria sortir aquella veu d'aquest butler? «I'm sorry, sir. Em sap greu. Lord Byron va morir de febre a Missolonghi ja fa un quant temps». Torna a inclinar-se: «Shelley, sir? Oh, ens pensàvem que s'encenia; però va morir ofegat».

Només això? No, no sols això. Feu l'estadística dels marins i els mariners anglesos que han mort als nostres ports colpits de l'aire estant. Parla Attlee, parla Lloyd George, parla l'antifeixista desconegut to aid Spanish democracy. Darrera les paraules hi ha el neguit que la injustícia suscita, hi ha el delit d'ajudar el qui es bat per l'honor i la solta. Anglaterra, Anglaterra meva! Hi ha una gran fressa de trade unions. Sorgeix, es debat l'esperit dels qui es van bate de bona fe en la «guerra per a acabar les guerres». Per què no repetirien l'experiència? No és culpa d'ells que es malmetés l'intent, sinó dels qui ho predicaven sense mai haver-hi cregut. Intervenció! Cinc! El monolec ha caigut. Crac! Un martell l'aixafa. Però afanya't, Anglaterra meva! Afanya't que és tard i plouen bombes. Come on, come on, boys! L'espera cansa.

C. A. JORDANA

EL SILENCI DE LES GUITARRES ESPANYOLES

Per FRANCESC TRABAL

A PAU PICASSO

Fa anys, molts anys, que vaig fer-me amic amb les guitarres. Català projectat a desgrat meu vers terres africanes, entafurat en una mena de vaixell-coral, l'"Escolano", que duia un miler de soldats cop a Gomara, vaig veure de prop per primera vegada les primeres guitarres i vaig sen-

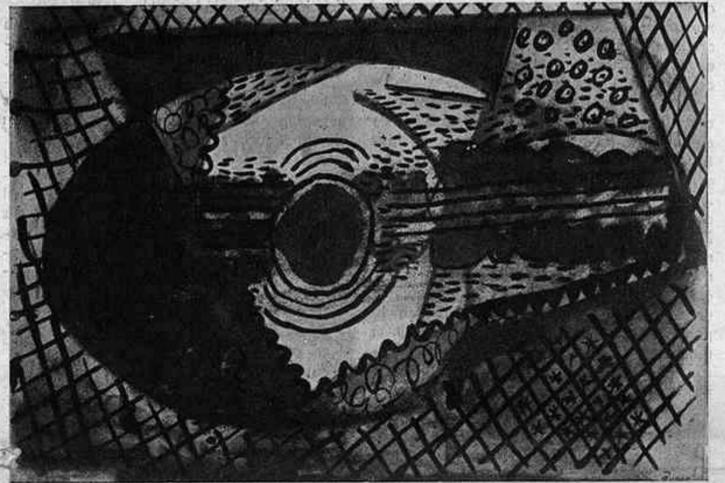
unes cordes fins fer-les parlar. D'una caixa untuosa, sota una mena de crosta negra, unes veus misterioses prenen l'atenció de tothom i el mateix mar acabava per ramandre mut, dòcil, pla, per no desbarbar una cançó meravellosa que esquinçava el cel i ajuntava les estrelles caient-nos a sobre una clara claror argentada. Una guitarra o proa ens obria l'esperança d'una aventura que sap si agradable, al menys interessant. D'encà que havíem sortit del port de Barcelona, d'encà que totes les sirenes del port de Barcelona ens havien donat l'adéu (que elles i els nostres familiars creien efectivament l'últim adéu, anàvem a la guerra, anàvem a matar moros, ningú no sabia ben bé perquè) aquella guitarra era la primera veu que ens obria una esperança que enllà del mar potser no ens esperava la mort... l'alegria, no ens esperava la lluita contra una raça diferent de la nostra sinó un misteri que acabaria per fascinar-nos.

Quatre dies després, un temporal de pluja i pedra i llamps i ones gegantines, llançà l'"Escolano" cap a la costa, i amb penes i treballs podíem guanyar la platja inhòspita de les proximitats d'Algecires.

Tota la vida recordaré la impressió d'aquells carrers estrets, d'aquelles reixes bombades, d'aquells testos florits, d'aquelles noies baixes i guarnides amb "mantons", de l'Algecires de vint anys enrera.

Després de la patacada del mar encastant-nos en terra andalusa, la primera visió d'Algecires em féu despertar com si ho fes en un escenari de "sarsuela". La guerra, que lluny que era d'aquella escenografia! Els somnis d'un desvetllar en terres africanes, desfets per aquelles bambolines colorides i per aquells figurins amb els esvolts de faldilles negres amplíssims, que contrastaven amb les calces apretades dels

ritus, el taverner i aquells tres o quatre que sempre estaven arpenjats a la porta escoltant, no vivien sinó per escoltar la guitarra, per escoltar el plany de la guitarra, per escoltar el seu cant, les seves històries, la seva ànima que no es movia de la taverna i que de tant en tant es despertava per fer algun ail, algun crit estentori, terriblement estentori, algun xiscle que esgarrifava la pell de tothom i

homes que els queien als peus després d'uns tubs folgats, arrapats a les sabates... No anàvem a Gomara. I a la primera nit en deixaren en llibertat per sortir i visitar la vila. Algecires no era sinó, aleshores, com una gran barriada popular de qualsevol capital. Tendes, parades de peix, parades de bunyols, cafès, i tavernes. Moltes tavernes. I encara més tavernes. I en cada taverna mançanilla, xerec, montilla. I en cada taverna un taulell. I davant de cada taulell unes quantes taules. No gaires. I en cada taula uns quants "xatos". I entre els "xatos" infaliblement una sola veu. La veu d'una guitarra. No hi havia cap taverna que no tingués la seva guitarra. Al volt de la qual girava la vida de tota la clientela. La gent, el vi, les rondes, les innombrables rondes de vi, els anglesos de Gibraltar que s'havien encomanat aquell

que feia tenir atacs als oients més sensibles... El poble sopava d'hora. I sopava poc. Quatre trossos de sardines, un got de vi, un bunyol, un altre got de vi, i un parell de tallets ben primos de xorigo i un altre got de vi. I de seguida la guitarra. I de vegades una cigarreta. I un altre got de vi. I la guitarra s'hi tornava a agafar. I aleshores s'aixecava una mena de sacerdot de taverna, un de tants sacerdots dels que guardaven aquella mística, i poc a poc, sense fer soroll, sense deixar de sentir bé l'expansió de les cordes en ple deliri, amb una mà s'apretava les puntes de baix del gec, tirava el cul enrera, donava un cop de taló amb la sabata esquerra. I de seguida marcava uns quants passos, damunt una sola rajola. La gent s'aixecava, sense fer gens de soroll, flectava, els ulls als peus del dansari, la respiració era aguantada a cor, i, tot d'una, una exclamació, meta, tallant, feia d'acompanyament, d'acompanyament que semblava prendre respiracions, aleshores amb una giragonya del cos del que ballava o amb un repic de talons a terra, o amb un cop de mans rítmic, del qui ballava o dels que el contemplaven... Tot sense vertigen, sense esqueixar-se res. L'aire continuava espès, el fum també, el vi també, fins que, com si allí hi hagués caigut un llamp, la guitarra callava en sec: com si una força inesperada, sobrenatural, hagués clavat una solenne plantafada a tothom. I tothom romania immòbil, tothom callava, tothom s'asseia, els ulls mirant cap a dintre i una veu final: «¡Zé-que! vamos, unas copas».

I l'escena es repetia, es repetia, i a les dues de la nit la guitarra tenia més alegria que mai. I a les quatre estava a punt d'esqueixar-se. I a les cinc aquelles cordes tenien l'ànima dels pocs que havien quedat al seu voltant pendents de qualsevol desgràcia que les hagués trencat. Una nit, després d'hores i hores d'haver-me fos en aquell ambient, i quan només quedàvem ja a la taverna cinc individus, dos dels quals marcaven punts amb els talons i amb la punta dels peus, l'altre tocant la guitarra, el taverner i jo, va ocórrer una tragèdia inoblidable: era tant l'encís de l'hora, era tanta la devoció i tant el misticisme que ens havia pres, que, de sobte, en trencar-se una corda d'aquella guitarra que ens aguantava a tots plegats, el petit espetec arribà tant entons d'un ballador que caigué ferit mortalment, com si l'haguessin atravesat amb una llança de part a part del cor, l'altre quedà groc com la cera, com ferit de la vista, i el taverner i jo ens vàrem trobar abraçats i plorant a llàgrima viva...

Picasso devia haver sentit l'encís, la fascinació de la guitarra. En la seva producció, quantes vegades haurà immortalitzat la guitarra, tal com l'hem vista i com l'estimem els que la coneixem a fons! Quantes vegades haurà interpretat plàsticament la humanització d'uns sons que només amb una guitarra poden produir-se!

(Segueix a la pàgina tercera)

PER COMPRENDRE LA QUESTIO TXECOSLOVACA

La qüestió txecoslovaca ocupa el primer lloc en les preocupacions europees de l'hora actual. La creu gammada del nazisme projecta damunt la jove República txecoslovaca l'ombra de les tràgiques amenaces d'invasió i de guerra. El problema concret dels sudetes, és a dir, dels ciutadans de raça i llengua alemanyes que formen part de l'Estat txecoslovac, serveix a Hitler per a les seves audaces maniobres contra la integritat i la independència de Txecoslovàquia.

Hom pot veure avui que, sota la pressió de l'actualitat, hi ha a tot Europa una multitud de polèmiques sobre la qüestió txecoslovaca. I sovint, els lectors de periòdics es troben desorientats davant l'exposició de dades i de parers contradictoris, i no els és gens fàcil d'arribar a formar-se una opinió pròpia sobre aquesta qüestió.

Per tal d'ajudar el lector de MERIDIA a la coneixença d'un problema que inquieta i interessa el públic internacional, donarem d'ací estant les principals dades que s'hi refereixen. I creiem que per comprendre la qüestió de Txecoslovàquia, la primera cosa que cal és tenir idea del sentit d'aquest nom compost, que correspon a la comunitat política del poble txec i del poble eslovac, junts, fa vint anys, dins un Estat lliure.

Txecs i eslovacs pertanyen a la raça eslava. Geogràficament i lingüísticament, són els dos pobles eslaus més acostats. Però formen una mateixa nació i parlen una mateixa llengua? Heu-vos ací un tema que hom discuteix de molts anys ençà.

En el terreny científic, hi ha opinions divergents, i fins ara no pot dir-se que la

divergència vagi pel camí d'ésser objectivament resolta. I que l'origen dels dos pobles i especialment llur evolució primitiva són punts que no estan encara prou aclarits.

Temps enrera, un filòleg eslovac, S. Czambel, va sostenir, amb cert aparell científic, que els eslovacs formen un grup diferent dels txecs, i que ni tan sols pertanyien a la branca septentrional de la raça eslava, que és aquella a la qual pertanyen els txecs, ans bé pertanyen a la branca meridional, com els serbo-croatos i els búlgars. Però la tesi de Czambel té poca solidesa científica i, a més, presenta un caràcter tendencios. El seu autor, quan va formular-la, era un funcionari d'Hongria, encarregat de la traducció oficial de les lleis, decrets i ordres de l'Estat en llengua eslovaca. Aleshores Eslovàquia estava enclosa gairebé del tot dins els territoris de l'Estat hongarès (un dels dos Estats de l'antic Imperi austro-hongarès). I els eslovacs, que estaven fortament oprimits pels hongaresos o magiars, mantenien relacions fraternals amb els txecs, enclosos dins l'Austria (l'altre Estat d'aquell Imperi). Els hongaresos tenien l'acostament entre els txecs i els eslovacs, i per això afavorien tot allò que pogués distanciar-los. Probablement Czambel va voler fer mèrits davant el Govern de Buda-Pest amb la teoria que entre uns i altres no hi ha la germanor ètnica i lingüística de què es parlava per tots dos costats.

En l'aspecte polític i literari hi ha hagut períodes d'estreta relació entre txecs i eslovacs. Aquests, des del segle XI, fins a

ELS TXECS I ELS E S L O V A C S

L'any 1918, havien format part del reialme d'Hongria, la qual els havia donat un pèssim tracte. Però les influències espirituals les rebien principalment dels txecs, degut principalment a la semblança de les respectives llengües.

En el segle XVIII hi va haver els primers senyals de la renaixença nacional d'Eslovàquia, la qual s'intensificà en el segle XIX. Aquesta renaixença fluctuà entre dos camins: el de la comunitat txecoslovaca i el de l'exclusiu nacionalisme eslovac.

La fluctuació ha persistit dins la República txecoslovaca. Els eslovacs no s'han arribat a entendre amb el Govern de Praga. El partit popular eslovac, que és el majoritari, es troba a l'oposició. El seu cabdill, que és el clergue Andreas Hlinka, és un home arrauat que té ben poques condicions de polític, i que en la seva vellesa no sembla recordar-se de les dures persecucions de què ell i el seu poble van haver de suportar dels hongaresos, ni té en compte les àmplies llibertats que té Eslovàquia dins el règim actual.

Els dos milions d'eslovacs haurien de fer bloc amb els set milions de txecs per oposar-se als plans de Hitler. Tots els sentiments, justificats o no, que Hlinka pugui tenir respecte a Praga, són no res comparats amb els perills que l'agressió alemanya faria córrer als eslovacs igual que als txecs. El més elemental sentit polític i el mateix instint de conservació imposen, en les presents circumstàncies, la solidaritat txecoslovaca. Si els txecs caiguessin novament, els eslovacs courrien de la mateixa manera, i cal que uns i altres es mantinguin dempeus.

A. ROVIRA I VIRGILI

**POLITICA INTERNACIONAL
LA BELGICA D'AVUI**

Després d'una votació favorable de la Cambra belga, els ministres catòlics varen presentar llur dimissió a conseqüència de la qual el ministeri presidit per P. E. Janson va abandonar el poder. Spaak, el jove i brillant líder socialista, ministre dels Afers Estrangers en el gabinet dimissionari, fou l'encarregat de formar ministeri, i el dia 15 de maig va presentar la seva llista al rei, sorprenent tot el món per la celeritat de la resolució i per l'energia demostrada en superar les dificultats del moment. Tenim, doncs, per primera vegada a la història, un govern presidit per un socialista militant a Bèlgica. Tenim un "rècord" de velocitat en la solució d'una crisi ministerial. Tenim una votació de confiança de la Cambra belga al nou govern, verificada el dia 18, que es descompon en 132 vots a favor del ministeri, 38 en contra i 15 abstencions, tot això tenint en compte que la Cambra de diputats es compon de 202 membres. Els socialistes, els liberals i la majoria dels catòlics han votat amb el Govern. Els comunistes, els rexistes i els nacionalistes flamencs, en contra. Aquests resultats val la pena de meditar-los.

Bèlgica és un dels països més interessants d'Europa. Per la seva posició geogràfica, per la densitat de la seva població, per la seva riquesa, per la seva història i, sobretot, pel paper decisiu que va representar en la darrera guerra europea la invasió del seu territori per les tropes alemanyes. Tot el que passa a Bèlgica és important pels destins d'Europa, o, si més no, res del que passa a Bèlgica pot ésser indiferent a la vida política d'Europa. Cal, doncs, que dediquem uns moments a l'exàmen de les coses d'aquell petit gran país, on hi tenim els bons amics o milers i on existeix un Partit Socialista dels més ben organitzats i dels més eficients.

Fa poc més d'un any, exactament l'11 d'abril del 1937, el poble de Brussel·les va demostrar amb una votació de caràcter històric el seu refús de les doctrines de Degrelle, el jove i audaç aventurer feixista. 275.000 vots, xifra mai no igualada per cap candidat o partit, foren donats a Van Zeeland, l'home polític que, amb el caràcter de tècnic, presidia en aquells moments el govern de Bèlgica. Podia dir-se que totes les classes i tots els ciutadans, amb color polític o sense, repudiaven la política d'escàndol, de xantatge i d'extremat reaccionari que preconitzava Degrelle. Però no debades l'insigne Vandervelde, el gran amic cordial de l'Espanya republicana, recordava dies passats el naixement del feixisme italià entre els anys 1919 i 1922. Mussolini va inaugurar les seves consultes al poble de Milà, seu del Socialisme d'Itàlia, amb una derrota aclaparadora. Va arribar a reunir 5.000 vots, contra 268.000, ço que feia dir al nostre enyorat collega "Avanti", que el seu cadàver havia estat submergit en el canal de Naviglio en complet estat de putrefacció.

Els cinquanta mil vots de Degrelle no representaven una derrota tan contundent, però permetien de creure que vorejaven el zenit del rexisme belga. L'obstacle restava reduït a un incident insignificant de la vida política normal. Van Zeeland continuaria presidint el govern de concentració dels tres grans partits belgues, el socialista, el catòlic i el liberal, i el règim democràtic eixia evidentment enrobustit de la prova. Però la campanya de difamació contra el govern Van Zeeland va intensificar-se fins provocar la dimissió d'aquest personatge gris, i Janson, líder liberal, va passar a presidir la concentració governamental cada dia més precària. La restauració econòmica que havien provocat les mesures

preses pel ministre de Finances, el notable economista socialista Henri de Man, va començar a declinar, el déficit del pressupost va anar creixent i ha estat necessari reclamar del contribuent una nova aportació anual d'uns mil quatre cents milions. Henri de Man va deixar el ministeri i fou reemplaçat per un altre socialista, Eugène Soudan. I aquell èxit temporal dels socialistes i de les democràcies, s'ha convertit, per una girada brusca de la conjuntura econòmica i per la companyia infamant de la premsa reaccionària, en una atmòsfera de fracàs i de descrèdit que posa en greu perill el règim democràtic i liberal de la nostra germana Bèlgica.

A Bèlgica hi ha "cagoullards", "Légion nationale" i "Croix de feu". El mateix que a França, aquests elements tenen una importància relativa i mai no els acompanya el favor de la massa. Degrelle reapareix voltat de dames fanàtiques ben abillades. Però la situació es complica amb el concurs més o menys cordial del nacionalisme flamenc. I el Partit catòlic, dividit i minyat pels reaccionaris encoberts o descoberts, té una massa vacil·lant que en qualsevol moment — i potser el moment no és llunyà — per odi al comunisme i per devoció autoritària pot confabular-se amb tots aquests residus per tal de no perdre els seus efectius mantenint una política de fidelitat a les institucions democràtiques. Vet ací els perills d'una evolució accelerada vers el corrent totalitari que s'observen en un país de vella tradició democràtica i que avui encara, a través del ministeri Spaak, aparenta fer un esforç suprem per a salvar l'antic règim.

La votació del 18 de maig ens revela fins a quin punt aquest esforç té probabilitats de reeixir. Cal començar per entendre que Spaak, socialista, va sol, i no presideix el govern en nom del seu Partit. Tots sabem per dolorosa experiència la política de concessions a les dretes i als Estats totalitaris a que s'ha llurats Spaak durant el temps que ha tingut al seu càrrec el portafoli d'Afers Estrangers, que conserva avui encara juntament amb la Presidència. Als ministeris de l'Interior i Salut Pública, Treball i Previsió social hi ha els diputats socialistes Merlot, Balthazar i Delattre, figures secundàries del Partit. El senador catòlic Pholien té el ministeri de Justícia, el diputat catòlic Vleeschouwer el de Colònies, i el catòlic no parlamentari Heymans el d'Agricultura, tots tres figures de poc relleu i amb escassa influència en llur Partit. El diputat demòcrata cristià Henri Marck té el ministeri de Transport, el senador liberal Dierckx el d'Instrucció Pública, i el liberal no parlamentari Max-Lé. Gérard el de Finances. Per últim, el tinent general Denis té el ministeri de Defensa Nacional.

A l'hora que escrivim aquestes ratlles el ministeri Spaak no sembla molt segur. Volem, però, participar dels optimismes que professen aquells que veuen en la perllongació de situacions dubtoses un pont per a superar les crisis més profundes. Paul-Henri Spaak és un home de 39 anys, afable, dinàmic i decidit. Nét de l'eminent polític liberal Paul Janson, advocat de prestigi malgrat la seva joventut, va fer-se un nom com orador vigorós i propagandista de les doctrines més radicals de l'ideari socialista. Des del juny del 1936, és al Ministeri d'Afers Estrangers i la seva conducta no correspon pas als seus antecedents. Un sector de gent de dreta té confiança en ell i l'ala més moderada del Partit Socialista l'apoya fervorosament. Esperem que es reveli. Com? Aquest és l'enigma. De moment, ha declarat a la Cambra que no

ES LLUITA PROP DE HANG-SHEU

Un dia i un altre dia, el telègraf ens transmet notícies de Xina. La guerra segueix adquirint caràcter total en les terres asiàtiques. Els nipons preparen ofensives, però els contractes xinesos desfan les elucubracions estratègiques dels feixistes japonesos.

Una notícia sense importància: "Prop de Hang-shou els guerrillers han tallat les comunicacions de l'exèrcit japonès." Certament, una nova facceta dels milicians xinesos. A Xang-tung, a Xhansi i en altres indrets esdevé el mateix.

Però Hang-shou no és conegut. Els occidentals estem tan orgullosos de la nostra civilització que no ens hem preocupat per les llunyanes. Malgrat tot, pot afirmar-se que Hang-shou és el lloc més bell de Xina i un dels més exquisits paratges de la terra. Es troba a dos-cents quilòmetres de Xhang-hai.

Un grup d'excursionistes catalans visitàvem, fa uns tres anys, l'Orient. Arribant al gran port, vàrem voler endinsar-nos al cor de Xina. Unicament un altre amic va voler acompanyar-me fins a Hang-shou. Per terres regades, enmig d'una població miserable, la immensa planúria sortejada per rius "que semblaven mars, cases tristes, camps d'arròs".

En el bloc de notes d'aquella jornada hi refereixo un dinar. Pel camí, perquè els xinesos no molestin els turistes, hi ha una casa oberta únicament als estrangers on hom pot dinar-hi o menjar el que es porta; però nosaltres no sabem on es troba i cerquem un lloc simpàtic. Un pont encorbat, un molí, una vaca que fa moure una sínia, minyons descalços, dones velles, molta misèria, molt tipisme. A poc a poc s'aproparen a nosaltres i quan estàvem acabant, cinquanta persones menjaven les sobres de dos dinars preparats en el trasatlàntic que ens dugué fins a les terres orientals.

En una immensa planúria, esplèndidament regada, s'hi troba la misèria més espantosa. Ni un animal transita pels camins. Els lloms i les dones porten la càrrega a llurs espatlles. Els infants neixen treballant. Els grans rius porten a la mar

llur contingut líquid, i de les vores de la mar els treballadors xinesos treuen la sal que, més tard, s'exportarà per l'interior de Xina.

Exploitats pels estrangers a Xhan-hai, tant si són japonesos com anglesos o catalans. Exploitats pels buròcrates xinesos, pels caps militars de cada comarca, en una de les planúries més riques del món, els nacionals s'hi moren de fam, mentre en

halls parcs adormits, plantes flairoses. El millor te es troba a Hang-shou, i una comunitat de bonzos el beneeix perquè sigui més apreciat.

Al capvespre, pel llac, llac en els lotus cobreixen la capa d'aigua, llisquen barques portades per remers complaents. Una noia ens convida a prendre una tassa de te, una xinesa formosa a la que la misèria l'obliga a ofici tan amable.

CAVERNA DE HANG-SHEU

el "Casanovas" o en el "Mundial", de Xhang-hai, els plutòcrates gasten, en una nit, el jornal de la vida d'un coolí.

Hang-shou, arcerat a la mar i adormit prou del seu llac, fou la capital d'una dinastia, allà a l'any 900. Els reis eren poderosos i amants de les arts. Després de Pekin i, en molts aspectes, més que Pekin, Hang-shou representa la floració espiritual de l'arquitectura xinesa. A Pekin és el temple del Sol i seu del tacisme. Hang-shou és santuari del budisme. El temple dels lleons, la pagoda del te, una munió de budes, que treballats en roca viva omplen la meravellós caverna d'un santuari ple de pagodes, de temples (comparable únicament pel nombre de creients que hi acudeixen, al temple de Guadalu-

En el santuari del budisme, el Buda de l'abundància, somriu beatíficament. En el llac, les flors i els lotus segueixen decorant el paisatge; però pels carrers amples i plens de vida de la ciutat de mig milió d'habitants, ja no s'hi veuen noies que ofereixen les seves gràcies als vianants estrangers que s'hostatgen en el Lakeview Hotel, i ciutadans amb llargues túniques que es passen prop del llac explicant els esdeveniments del dia i recreant-se amb les xafarderies pròpies d'una ciutat provincialiana.

L'hotel Lakeview ha estat incautat pels invasors japonesos. Els carrers, al capvespre, no s'omplen d'abundosa llum elèctrica. Les noies frívoles no es passen pel bell llac oferint llur agradosa companyia als cansats rodamons que volen guarir llur "spleen" deleitant-se amb la bellesa petrificada dels temples de Hang-shou.

Els homes no es passen per les vores del llac. Són a les fileres de l'exèrcit de la llibertat de Xina. Els guerrillers troben aixopluc en aquelles muntanyes que un jorn foren lloc de caça, parc d'esbarjo i sant recó d'una poderosa dinastia, perduda la seva història amb la llegenda canbiant del temps.

Uns avions bombardejaran els camins i les pedres per on sorgeixin i desapareixin les forces xineses. Un jorn els bells temples seran desfets per les bombes dels supercivilitzats. Les figures de Buda seran destruïdes. El Buda de l'abundància, però, somriurà sempre, somriurà durant segles. Les pedresauran a trossos, però l'obra dels artistes seguirà decorant el bell torrent on es mira. El llac donarà vida a nous lotus. Els carrers són buits, el llac també. Per primera vegada en la història xinesa, ha trencat la tradició, i unida, lluita amb fe i delit. Guanyadora es lluitarà de tots els opressors estrangers i podrà reedificar les meravelles de Hang-shou.

PAU BALSELLS

PAVELLO I VISTA DEL LLAC

creu en la lluita de classes... Spaak, com el poble belga, compta amb grans reserves d'energia i d'intel·ligència per a salvar el seu país de caure en la balança dels pobles que s'entreguen per a morir a mans vils i cavernàries. No sabem si la transigència serà una resclosa i una contenció adequada o una pendent rellosca per la qual rodoli el poble belga vers l'abim. I cal pensar, com hem dit al principi, que Bèlgica és petita, però que res no s'esdevindrà en aquell simpàtic país que no afecti profundament els destins d'Europa.

M. SERRA I MORET

EL DR. NEGRIN AL CAP DEL GOVERN

Ara fa un any que el Dr. Negrin formà per primera vegada el Govern de la República. De llavors ençà, malgrat que en el Gabinet s'hagin produït canvis, el Dr. Negrin no ha deixat mai d'ésser el cap del Govern. Durant aquest any s'han registrat importants esdeveniments i tota la política de guerra ha estat transformada. El balanç de l'actuació dels Governos Negrin acusa un progrés formidable en relació amb els anteriors Governos formats després del 18 de juliol del 1936; basta dir que la política presidida pel Dr. Negrin ha enmenat la República per viarany segurs, cosa que constitueix el millor auguri de la nostra victòria.

Durant aquest any, és cert, les forces feixistes, impetuosa i reforçades en ritme creixent per grans contingents d'homes i de material bèl·lic d'Itàlia i d'Alemanya, han conquistat el Nord i les terres aragoneses i han aconseguit trepitjar els llindars de la nostra Catalunya i arribar a la Mediterrània pel Maestrat; durant aquest any, és cert, el vai-i-ve de la guerra ha posat la República en gravíssim perill. Però en una contesa com la que viu Espanya no tot xifra damunt el mapa; sovint, el serpentejar de la línia del front es troba en relació inversa amb la veritable situació de la guerra.

Una lluita com la nostra, que és alhora contraposició violent d'idees, guerra civil, redreçament per la llibertat, defensa de la independència pàtria contra uns invasors i confagració universal limitada de moment en el sòl hispànic, es decideix per una sèrie de factors diversos.

A Espanya es produí després de les jornades del juliol del 1936, una explosió d'eufòria que riscava de causar veritables estralls. El poble, esclafat pel pes de la servitut política de llargs anys de monarquia, i subjugat de nou durant el «bienni negre» quan encara no tenia temps d'adonar-se que s'havia després del jou, fortament tenallat pel capitalisme, volgué capgirar l'ordre de les coses i una part es llança a una disbaixa de provocatures, d'indisciplina de desordre i rebutjà tot el que procedia del règim anterior. Els incontrolats s'unien a aquest estat de coses i, amb esperit de venjança o amb sentiment d'apropriadors i rapissaires, feien angoixosos els moments. L'economia s'esfondrava. Les necessitats imperioses de la guerra es trobaven a mercè dels ciutadans heroics que s'havien

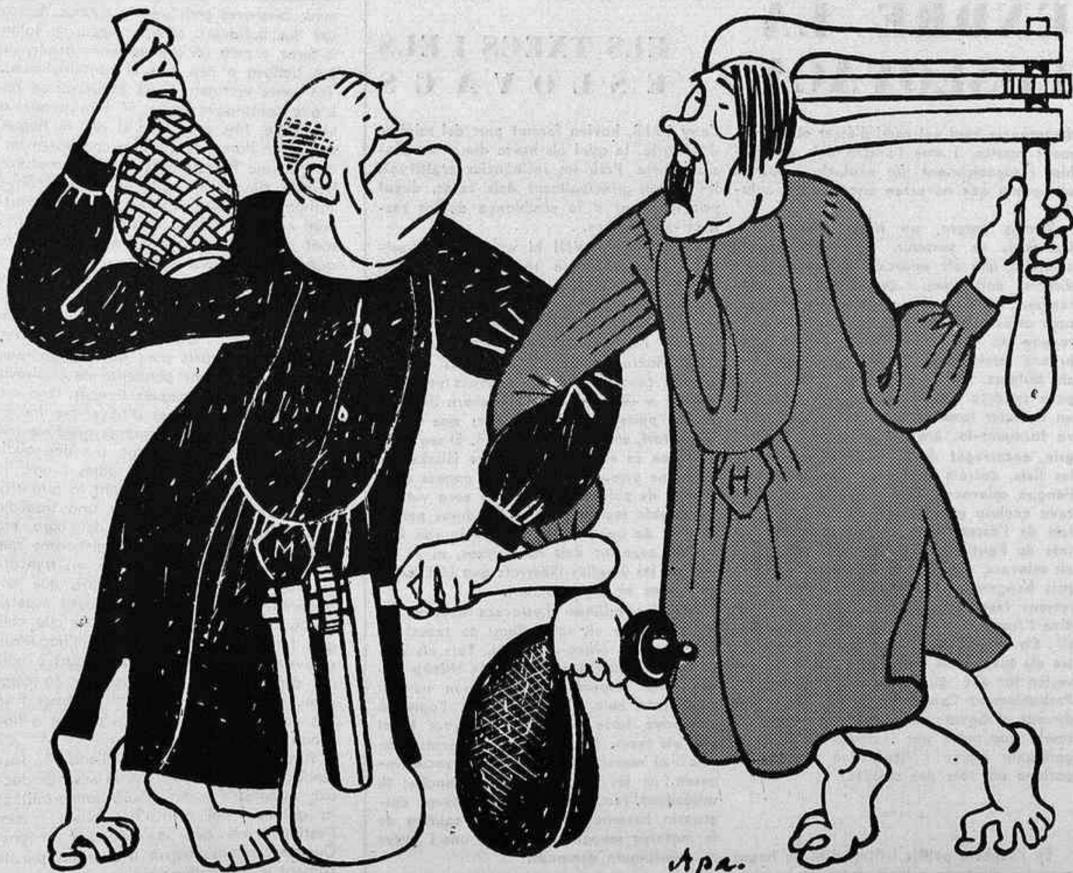
fet milicians, ignorants de les qüestions militars i oposats al comandament dels tècnics i a la constitució d'un exèrcit regular. Les indústries de guerra portaven una vida lenta. Serveis vitals estaven en mans d'empreses o col·lectivitats privades, en perjudici de les exigències de la lluita. Les diferents fraccions dels rengles antifeixistes es trobaven, no solament distanciades, sinó àdhuc en franca antagonisme i sovint en disputa oberta i en franca brega. El món, fins i tot aquells que sentien una forta simpatia per a nosaltres, ens miraven amb angúnia i s'escruixien del nostre procedir.

Els Governos presidits pel Dr. Negrin han canviat aqueix angoixós panorama. Ha estat constituït l'Exèrcit Popular Regular, que, no obstant els contratemps — deguts a que encara no s'ha obtingut la perfecció desitjada i a la política dita de «no intervenció» —, ha palesat posseir una magnífica infanteria, un comandament en part excel·lent i una bona combativitat. Ha aconseguit que tothom es disciplinés i es responsabilitzés. Ha ressuscitat de nou l'ordre. Ha posat en marxa les indústries de guerra, a les quals ha dotat de major potencialitat. Ha forjat la veritable unitat antifeixista. Ha creat una moral de guerra. Ens ha prestigiat davant el món.

Aquesta obra, a la qual han contribuït els Governos de Catalunya presidits personalment pel President Lluís Companys, a la qual també han coadjuvat amb esforços inaudits i sacrificis no sempre menyspreables tots els partits que des del primer moment tingueren una visió clara de les coses, ha estat recentment coronada pel programa de Govern els tretze punts del qual han meregut l'aprovació unànime dels hispànics i els millors elogis del món honest.

Reflexionem bé en els resultats d'aquest balanç; fixem-nos serenament en l'enorme progrés obtingut. Establim un paral·lel amb l'Espanya d'un any enrera. I pensem, encara, que l'obra dels Governos Negrin no és completa i que cal que tothom hi posi el coller tal d'arribar on cal. El panorama és, tanmateix, ben falaguer. D'aquest examen, però, és indispensable treure'n el ferm propòsit d'augmentar els nostres esforços per a completar l'obra, que ens ha de portar el triomf i permetre fonamentar la República del futur proper.

J. ROURE-TORENT

HITLER — ¡Mein Gott! Si les potències democràtiques no fossin tan covardes... ¡el que ho seriem nosaltres!...
MUSSOLINI — Vés amb compte, camarada, que si aludeixes a Caporetto et trancaré l'eix!

DELS TEMPS VELL

ESTADES DE GALDOS A BARCELONA A TRAVÉS DELS MEUS RECORDS

Vaig conèixer Galdós quan jo era noi. El gran autor de "Fortunata y Jacinta" i de "La de Bringas" i de tantes altres meravelles, tenia íntima amistat amb el meu pare que, com molts sabeu, va ésser un home bo i d'extensa i sòlida cultura. Desde l'edat de quatre anys, "Don Benito" em deia: "¡Ola, pollo!"

MEUS RECORDS

L'Immortal, està cec. Té la divina ceguera d'Homer, de Milton, de Smetana i de don Joan Valera.

Prop el creador de "El Abuelo" i de "Bàrbara" i de "La Fiera" — tragèdia, la primera, que situo sense cap mena de titubeig entre "El Rei Lear", de Shakespeare, i "Brand", d'Ibsen —, el degà de la premsa barcelonina, Josep Maria Pascual, el literat Salvador Vilaregut, l'humorista Ramon Reventós, el mestre en amenitats Francesc d'A. Permanyer i Ayats, Jesús M.ª Pinilla... i el que signa. No triga a arribar el Patriarca de les lletres catalanes, Angel Guimerà. Els dos dramaturgs — nats a Canàries —, s'abraquen.

Sonen els timbres. Anuncien que l'estrena de "Marianela" va a començar. Margarida Xirgu, la tràgica genial que Catalunya ha donat al món, es dirigeix a l'escenari.

Arriba mestre Miquel Santos Oliver i besa la mà de Galdós. ¡Hom ho ha vist! Santos Oliver ens recorda la descripció de la figura del creador de "Episodios Nacionales", que "dibuixà" altre Mestre inoblidable, orientador de tota crítica literària. Emocionalment evoco Leopold Alas "Clarín":

"Vi ante mí un hombre alto, moreno, de fisonomía nada vulgar. Si por la tranquilidad cabal y sería honradez que expresa su fisonomía "poco dibujada" puede creerse que se tiene enfrente a un benemérito comandante, con su bigote ordenancista, en los ojos y en la frente se lee algo que no suele distinguir a la mayor parte de los individuos. La frente de Galdós habla de genio y de pasiones por lo menos imaginadas, tal vez contenidas..."

Aquella nit Galdós xerra sense parar.

..Es un cec que anava guiant a la seva manera per preguntes la conversa.

La nit va ésser de triomf; embolcallat en "Marianela" l'èxit de Margarida Xirgu.

A la tarda següent, Galdós parlava de gossos. Una de les seves grans passions. En la seva finca de San Quintín (Santander), l'autor de "Tormento", en tenia tres o quatre. Els observava amb aquella absoluta impersonalitat i un quasi respecte diví a la norma fatal que les coses i els éssers porten dintre si mateixos.

Aquella tarda, a Novetats i mentre representaven "Marianela", Galdós ens va contar al compositor Pahissa, a l'artista Alexandre Soler i Roviro i a mi, un succeït caní que prou mereix ésser contat. Ens deia:

"Tinc a Madrid un íntim, que és el doctor Cortezo, home savi i bondadós que com jo mateix pateix el feble dels gossos. Un dia, en el carrer de la Montera, Cortezo va trobar un quiso desventurat, brut i simpàtic amb una pota trencada. El metge tocat de franciscanisme va arregar el gos i se l'emportà a casa seva. Desinfectà la pota. Lligà i relligà els tendons. Encalà l'extremitat trencada i prodigà tota mena de cura al gos de carrer.

Aquest romangué a casa del doctor Cortezo, cinc o sis mesos metamorfosejat en cà familiar. Però arribà un dia que veient oberta la porta del pis i sense regrejar favors a Cortezo, abandonà la casa del doctor i cap al carrer manca gent.

Assabentat Cortezo de la ingrata fugida passà el disgust que suposeu. Sens dubte l'hi tirava més l'asfalt de la via pública que la vida tranquil·la. Gos bohemí i inde-

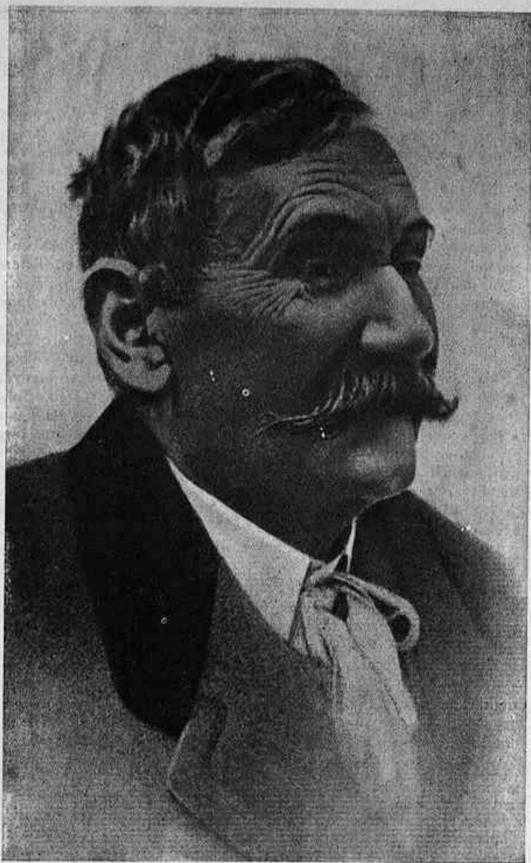
pendent. I endinsat en aquestes melanges Cortezo va passar-hi prop d'un any.

Fins que un dia, i quan menys ho esperava, i trobant-se Cortezo a casa seva, escolta uns lladrucs. Oh, sí, no s'enganyava el doctor! El gos que així cridava jiera el seu!!!... L'arreglat!!!... L'ingrat que com fill pròdig tornava!!!... Cap mena de dubte hi cabia! Aquell, no podia ésser altre i era el cà de la pota trencada trobat feia any i mig en el carrer de la Montera!

Cortezo obre del pis la porta. ¡... endevineu qui era?... Doncs aquell mateix gos. Es ben cert. Però acompanyat d'un altre quiso. Gos de carreró que també ensenyava una pota trencada!!!... I ara ve el meravellós. El cà acompanyador del lesionat, mira fixament el doctor Cortezo, li senyala l'invàlid i... fuig de nou cap el carrer. "Li duia un client" — deia Galdós tot rient.

Com molts sabem, Galdós actuà en política republicana. En el mes d'abril de 1910, en el vell Teatre Tivoli va presidir un míting. En aparèixer els oradors el públic els aclamava. Tota mena de visques omplenaven la sala.

"Visca le República!"
"Visca el Partit!"
Tot d'una, brolla una veu potent: "¡Viva don Francisco Pérez Galdós!"
El Mestre ho comentava rient: "Es el vis-

PÉREZ GALDÓS

ca més estrany que m'han donat en la meua vida".

Tornem a 1917. Galdós era molt músic. Sentia l'enyoranga de Beethoven. Un cap al tard plujós, en la Sala Mozart, el nostre gran Francesc Costa, que continua essent el primer violinista d'Espanya, i col·laborant amb l'esmentat artista, el pianista Tomás Teran, el varen osequiar amb una audició íntima de tota intimitat. Mireu si ho era, que tan sols s'hi trobaven: Galdós i el seu secretari, en Paco Menéndez, Costa i Teran, Llorenç Sampera, gerent de la Sala de concerts i jo.

"Ha estat el concert — deia Costa — on he tingut menys públic, però, això sí, com hi assistia Galdós,estic més que segur que m'escoltaven tots, absolutament tots i ben vius, els personatges i tipus que Galdós va crear en "Episodios Nacionales" com en les seves "Novelas Contemporáneas" i en els seus dramas... A Teran i a mi, amb Galdós ens aplaudien "Gabriel Aracil", "Mediohombre", "Lesbia" y "Amaranta", "Fortunata y Jacinta", "Mariucha", "Lord Grey", "Andresillo Marijuán, Siseta, Badoiret, Manolet y Gasparó" y "El Empeinado", "Salvador Monsalud" i "El Amigo Manso" i "El Empeinado" i "El Indigente Horacio Madaloni", així com "Estupiñá" i "Don Juan Pipaón" i el gran "Don Benigno Cordero" i tants i tants altres tipus immortalitzats per aquell novel·lista cec i immortal..."

1918. Altre record barceloní. Una tarda d'istiu, el vaig acompanyar al carrer de Bailen a visitar la mare de Margarida Xirgu. Era aquella una velleta que ja no podia sortir de casa. En baixar del cotxe de lloguer — un "pesetero" — el cotxer que guiava, va reconèixer qui duia en aquell viatge. Va saludar "Don Benito" i rotundament es va negar a cobrar. No vàrem poder convèncer-lo.

"Res, jo a en Galdós no li puc admetre ni un cèntim" — ens deia. I afegia: "Per mi és el de la "Electra". I amb un cop de tralla al cavall va desaparèixer de la vorera.

La darrera vegada que el vaig veure i parlar-hi, va ésser en desembre de 1919. Em trobava prop de l'allit i en la seva casa de Madrid del carrer de Hilarión Esclava. En una cambra veïna, un harmòniom i en el faristol, les "Sonates" de Beethoven. Com rememoràvem l'estudiant Alexandre Miquis, el tipus delectós galdosià!

Galdós, des del llit, ens demanava noves dels seus amics barcelonins.

"Què fa Permanyer?... I Vilaregut?... I l'amic Pahissa?... I què és del teu pare?..."

Vàreig silenciar la resposta, perquè el meu pare feia més d'un any que era mort. Quan abandonava la casa tenia la certesa que ja no veuria més el Mestre. No va trigar gaire dies — 4 gener 1920 — a traspassar.

Jo recordava aquelles paraules de Miquel Santos Oliver, en el banquet celebrat a l'Hotel d'Anglaterra (on avui hi veieu la Telefónica), darrer que vàrem donar a Barcelona a Galdós.

En el que digué Santos Oliver: "Avui que ens agrupem, al voltant d'aquest creador que en el banquet dels immortals es troba ja assegut entre Balzac i Dickens..."

I encara veig Galdós, dempeus, amb la mà dreta damunt el cor i dient-nos:

"Adéu, senyors!... Adéu, amics... Fins sempre..."

I així ha estat per mi, que vàreig creure en el seu art i en la seva novel·la i en el seu teatre i en la seva prosa castellana que és l'única que talment sembla l'espontània de Cervantes.

Fins sempre, "Don Benito"!

Francesc TRABAL

(Il·lustracions: "Guitarres", per Picasso.)

Rafael MORAGAS

EL SILENCI DE LES GUITARRES ESPANYOLES

(Ve de la primera pàgina)

Les guitarres de Picasso són aquelles guitarres d'Algecires a les cinc de la matinada quan ha acabat per imposar-se i per eliminar tot el que no siguin elles mateixes, la seva ànima, el seu so. Les guitarres de Picasso tant com pictòriques són sonores. I ai! del que davant una guitarra

no hauran acompanyat els seus tocadors fins els "piquets d'execució" però que de l'espant hauran quedat mudes per sempre. Si poguéssim fer una ronda en terres andaluses,estic segur que trobaríem a milers de guitarres amb els ventres estripats, amb les cordes esqueixades, trencades en l'hora precisa que uns màusers engegaven una

Quantes guitarres esbotzades deuen estar de dol! Quantes guitarres, totes soles, deuen plorar per dintre, sense necessitar les cordes per fer aquells àis que abans eren d'alegria, de vida, i que ara, guitarra egípcia, llur veu deu ésser horripilant, deu ésser esgarriat, deu ésser desesperat! Mai més milers de guitarres abandonades sabran l'amorosament d'una raça que tota se'n anava en cants, i que un sol ritme unia i feia feliç!

Només algunes se n'hauran salvat i servirán tant sols per plorar de molt lluny de la llar els herois d'una pàtria envaïda. Les guitarres que s'hauran salvat són ara a Catalunya, una terra de cançons, però d'unes cançons tant diferents d'aquelles! Les guitarres andaluses són entre nosaltres, però no gosen cridar gaire. Malgrat l'amorosament amb què han estat rebudes s'hi han de trobar forasters. No gosen ni piular. No gosen vibrar. No gosen "engegar-se". No poden riure, i no gosen plorar per no fer-nos pena. Sembla que llur plor se'ls hagi estrocat de tant de dolor i no seran felices fins que puguin tornar a ésser a casa seva i una vegada allí ageure's amplament i negar-se en llàgrimes; un cop allí passar-se dies i nits plorant, grinyolant, modulant cançons elegiaques, plorant en llibertat i amb ímpetu. No seran felices fins que recobrin llur plor, que tornarà a ésser aleshores llur vida. La vida que a la llarga els tornarà l'alegria, aquella alegria d'haver vençut gràcies a l'heroisme dels que caigueren per la pàtria.

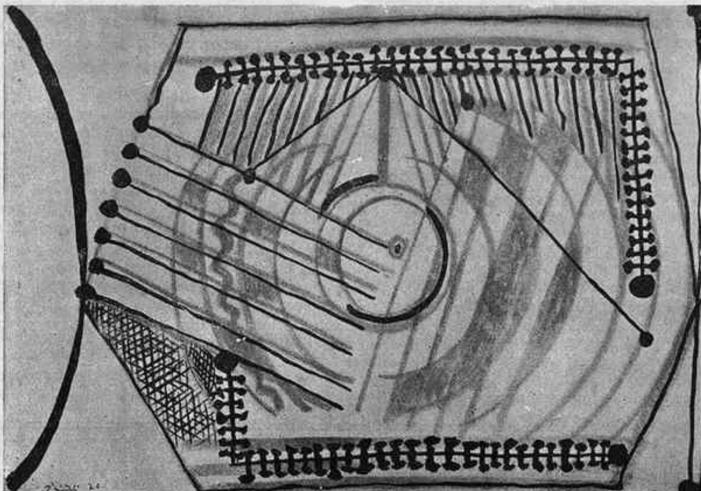
Així com entre nosaltres la nostra música, les nostres cobles, els nostres cors, no gosen ferir l'aire de guerra que respirem, les guitarres andaluses, les guitarres castellanes, les guitarres de Picasso, no gosen desarrauir-se i, totes soles, ploren sense fer soroll, dissimulant per no entristir més encara els seus; despitent arregonades de cara a les parets perquè ningú s'adoni de la seva tragèdia...

Fa anys coincidírem a Barcelona, en una taverna mig amagada en els nostres carrers més vitals, tres amics: Enrique Díez Canedo, Carles Riba i jo. Una guitarra ens tingué molt de temps callats i pensatius.

Uns quants dies després Riba m'enviava uns versos que titulava "Espectadors". Mai com ara actuals les seves ratlles:

"Jo no sabia que el silenci pogués de sobte obrir-se fins al centre glaçat, i els camins tenir un sol caminant que llenci

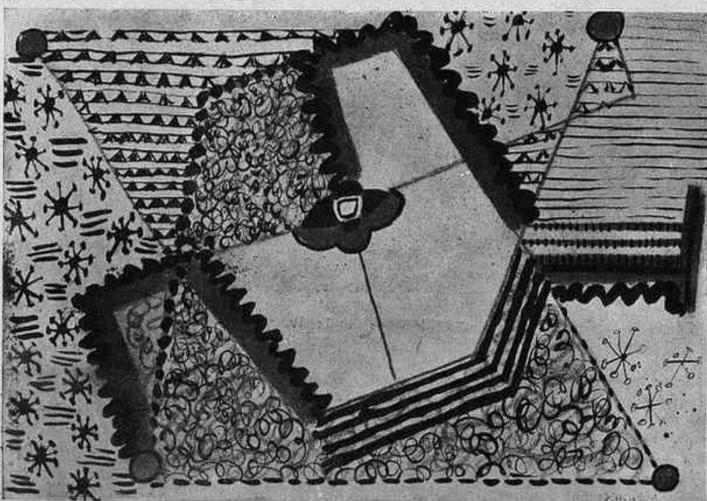
un crit, tots un sol plany que va a cercar l'esperança, mentre l'home espera i ignora que entre l'abisme i el cel es perdrà

de Picasso passi de llarg, puix que revelarà no haver gaudit mai de llur encís, revelarà no haver estat posseït, revelarà no haver pogut penetrar mai el "seu" misteri...

I és ara, ara, quan sovint, molt sovint penso amb tristesa, amb emoció, en les guitarres andaluses. En les guitarres exiliades. En aquestes guitarres arruïnades en deu mil recones, abandonades, i que mai més sentirán l'escolf d'uns dits que tant les estimaven. En aquestes guitarres que

descarrega. Com aquell rellotge de la Rambla de Catalunya xamfrà Corts Catalanes que tota la vida marcarà tres quarts i deu minuts de dues, horroritzat del bombardeig del mes de març (i que pregaríem que es guardés com una reliquia que temps a venir la gent no comprendria sinó ens afanyéssim a gravar en la memòria dels que han de venir), milers de guitarres andaluses s'hauran parat en hores determinades, hores que per milers de famílies tindran sempre més una significació tràgica.

CARNET DE LES ARTS

Ambroise Vollard, que jugà un rol tan considerable en la història de la pintura francesa, acaba de publicar un llibre titulat *Records d'un marxant de quadres*. Ambroise Vollard té una manera absolutament personal de ressuscitar els seus amics. Llegir el seu llibre és un encisament constant. Alhora entusiasta i modest, transcriu mots, traça siluetes, esbossa retrats, grava aiguafortis... Com deu enyorar els temps en què oferia sopars en els soterranis de la seva botiga, allò que anomena «sopars en la bodega»...

Degas, ens conta Vollard en el seu llibre, no era dolent. Però així que tocàveu els principis sagrats de l'art, esdevenia intransigent. Davant una tela famosa de J. P. Laurens, on una emperadriu fuig d'un palau incendiari, algú li preguntava:

—Per què se'n va?
—Perquè no està d'acord amb el fons!, exclamava, implacable, Degas.

El llibre d'Ambroise Vollard és ric en narracions picants. Hi parla d'ell mateix amb encisadora ironia. Una tarda plujosa, un visitant entra a la seva botiga. Vollard el deixa anar i venir per la galeria i, al cap d'alguns moments, li pregunta si desitja veure algunes teles especials de Manet, de Renoir, de Degas, de Cézanne. L'altre li contesta amb desprendiment:

—No, gràcies, espero que pari de ploure.

Hi trobem també la història fantàstica de l'holandès foll que, després d'haver despesat milions comprant falsos Velàzquez i falsos Rembrandt, anà a trobar Vollard. No sabent què triar, acceptà la proposició de treure d'un barret — com en una rifa — alguns noms de pintors. Tingué la sort de treure Cézanne i Van Gogh, encara desconeguts, i en comprà un gran nombre, amb la gran alegria dels seus hereus que beneïren la seva follia.

I aquests records personals sobre Forain? Un dia, ens conta, Forain arriba a casa i una polonesa amiga seva, que el rep amb aquests mots:

—Fas molt mala cara avui, Forain. Tens una cara fatigosa.

I ell, feroç com sempre:

—Que potser sóc un mirall?

Una pàgina sencera, il·lustrada amb el seu retrat i la reproducció de les seves obres, és

dedicada en la revista *Beaux Arts* a Suzanne Valadon, la pintora que acaba de morir i de la qual ens ocupàvem darrerament en aquesta pàgina. Successivament Edouard Herriot, Louis Vanzelles, Robert Rey, Tabarant, Jacques Guenne, George Besson, André Thérive, Basler, C. Roger Marx, Pierre du Colombier, Jacques de Lafrade homenatgen aquesta artista. Retenim sobre la seva obra aquest comentari de Jacques de Lafrade: «Cap obra contemporània no té tantes coses a ensenyar als joves artistes, i no solament per les seves qualitats pròpies sinó perquè aquesta obra s'enllaça amb les recerques dels darrers grans mestres de la pintura: Cézanne, Van Gogh, Gauguin. La personalitat de Valadon no era pas tan fràgil que ella hagi hagut de refusar una herència per manifestar-la: aquesta reviu en ella».

Del paquebot Lafayette, arribat fa pocs dies al Havre, 83 caixes trameses pel Museu d'Art Modern de Nova York han estat desembarcades. Contenen obres d'art que figuraran en l'Exposició d'art americà, que ha d'obrir-se al museu del Jeu de Paume, a París, a finals de mes. El total és estimat en 913.000 dòlars.

Anuncien que una exposició internacional d'art antic tindrà lloc a Brussel·les el 1939. Oferirà un atractiu de més als estrangers que visitaran l'exposició internacional de Liège el 1939. Serà organitzada per la iniciativa de la Cambra Sindical de Belles Arts i Curiositats de Bèlgica. El Comitè ha rebut ja les adhesions de les Cambres sindicals holandeses, franceses i angleses. L'exposició tindrà una importància comparable a la que tingué lloc l'any passat al Ryksmuseum d'Amsterdam.

Influències. (D'Ingres a Segonzac)... Una bella exposició que porta aquest títol té lloc actualment a la Galeria Paul Rosenberg, de París. Té per objecte mostrar els artistes que en el curs dels segles XIX i XX han influenciat l'època i d'altres grans artistes que, per la seva banda, n'han influenciat d'altres. Mostra la continuïtat i la tradició de l'art francès des d'Ingres fins als nostres dies.

Una exposició molt viva, a la Sala Bac, de París, de Sandro Guida, un caçador d'imatges, és a dir, un fotògraf, que sap veure o sigui compondre tot escollint, i les qualitats de tècnic del qual no cessen de servir els seus propòsits.

EL 150e ANIVERSARI DE L'ESCOLA DE LLOTJA

A PROPOSIT D'UNA MEMORIA

Tot i que es tracta d'un llibre publicat en 1925, el fet que les greus circumstàncies perquè travessa el nostre país siguin a posta per a fer examen de consciència a propòsit de tantes Institucions i Centres d'ensenyament que fa molts anys vénen esllanguint-se entre nosaltres, i als quals la seva organització burocràtica ha donat, tot i la reconeguda manca d'eficàcia, un cert aire d'organismes perfectament arrelats i

plens d'autoritat, ens mou a fer alguns comentaris referents a la "Escuela de Artes y Oficios y Bellas Artes de Barcelona", la qual, amb motiu de publicar la Memòria el seu Director, Manuel Vega i March, corresponent al 1925, va fer-la precedir d'un treball de Leopold Soler i Pérez, fent la història de l'esmentada Escola des del 1775 fins el 1910, seguit d'un altre treball de Josep Triadó i Mayol, completant aquesta història des de la darrera data esmentada fins al 1925 en què es complia el cent-i-quinquantè aniversari de la fundació.

Seria mancar dels més elementals principis de consideració, no reconèixer un valor indiscutible al llibre que ha motivat aquestes ratlles, el qual no deixa de proporcionar una ampla base d'informació sobre l'anomenada Escola de Llotja, per la qual han passat la majoria dels artistes de prestigi de la nostra terra; atenent, però, que és precisament aquesta abundor de dades el que fa àrida i dificultosa la lectura d'aquest llibre, és per això que, després d'haver pres i deixat més d'una vegada la seva lectura, ens hem decidit a escriure aquest comentari, per tal d'escatir quina és la veritable eficàcia dels centres d'ensenyament d'aquesta mena i quin és el factor que, al nostre entendre, pot donar-los tot el nervi i el temps necessaris a fi de respondre dignament a la finalitat per la qual foren creats.

Hi ha un fet, que voldríem fer servir de base central de la nostra argumentació, que prova com l'organització de l'ensenyament de les Arts plàstiques cal que sigui no sols molt meditada abans d'ésser posada en pràctica, sinó també, un cop iniciada, soimesa a constants renovacions, a fi que el seu esperit s'adapti d'una manera constant a les necessitats del moment; i aquest fet no és altre que la innegable revaloració que, en els darrers 25 o 30 anys, han sofert les nostres Arts plàstiques a través d'una no interrompuda variació de tendències i precisament gairebé al marge del centre d'ensenyament al qual venim referint-nos. Això prova que no és l'aspecte burocràtic de les organitzacions pedagògiques el que, tot i tenir el seu innegable valor, influeix massa en els seus resultats, ni tampoc el nombre extraordinari d'alumnes, donat que, en aquest aspecte, el que compta és la qualitat per damunt de la quantitat.

Per altra part, com intentarem provar en un altre article i d'acord amb una apreciació que ens hem permès fer suara, pot donar-se el cas que un bon mestre solat, tot i haver de lluitar contra possibles prejudicis del moment, dongui resultats més apreciables que no un quadre de professors entre els quals a vegades és difícil que pugui produir-se aquell acord que reclama tota bona institució pedagògica. Això explica que, en discutir aquestes qüestions, es retregui generalment allò que la majoria dels grans artistes s'han format als tallers dels seus mestres, havent pujat, gran part d'ells, de la simple condició d'aprenent; la qual cosa no sols prova la necessitat que sigui degudament atès l'aspecte de la pràctica de l'ofici, sinó també que un ambient de treball acompanyi, d'una manera viva, aquest important període de formació.

Comprovat, doncs, que no és pas l'organisme escolar en si, el que produeix els grans artistes, s'explicarà que l'Escola de Llotja hagi pogut sofrir llargs períodes de decaïment i que poguem equiparar la seva acció a la dels Mecenes, dels quals deia Goethe que, si és cert que fan avançar els artistes, en canvi no fan pas avançar l'Art,

per tal que l'Art sols el fan avançar els mestres.

Per acabar de corroborar aquesta apreciació, donarem una ràpida visió retrospectiva del que ha estat l'Escola, els resultats de la qual comentem. Fundada per la Junta de Comerç en 1758, sembla que, de fet, als seus inicis, no va ésser més que una ampliació dels estudis de dibuix, que els germans Tramullers (deixebles de Viladomat), havien establert feia alguns anys a Barcelona; d'aquí que no deixa d'ésser curiós que, per a celebrar el centenari es prengués, en lloc de la data donada més amunt, la del 1775 en què l'Escola prengué caràcter oficial amb el nom d'"Escuela gratuita de Nobles Artes", ço que fa creure que els seus organitzadors no sospitaven pas fins a quin punt l'adjectiu "gratuita" podia tenir, no sols més d'un sentit, sinó àdhuc un sentit profètic; puix que les constants reformes i reorganitzacions que ella ha vingut sofrint en el transcurs d'un segle i mig; el seu encarcament burocràtic; els temes que s'imposaven per a poder aspirar als premis i pensions d'estímul, així com les oracions que eren pronunciades en les reparticions oficials de premis, tal com la de D. Blas Aranda que, en 1789, després d'esmentar els noms de Winckelmann, Mengs i Boileau, entre altres que no han pas transcendit massa en la història, desenvolupava el tema "de la elocució en las Bellas Artes o de su origen, que igualmente conviene a las bellas letras..." (en minúscules), donen una idea prou clara del que podia esperar-se d'aquella Escola.

Enfocant, però, resoltament la visió retrospectiva que ens proposem donar, recordarem que varen ésser el governador Pere Pascual Moles i Pere Pau Montaña els seus primers directors, sobresortint entre els deixebles Blay Amatller. Després, sense voler discutir, en el més mínim, la vàlua dels directors que varen succeir-los, bo i passant per la crisi produïda per l'ocupació de Barcelona pels francesos amb l'actuació dictatorial del pintor Josep Flaugier, creiem que tindrà un major interès fer remarcar els innegables temps d'esplendor d'aquesta Escola els quals, no deixaven d'anar íntimament lligats amb els canvis soferts per l'Art europeu d'aquells temps. Així, el neo-clacisme d'un Antoni Cánova, produeix entre nosaltres un Damià Campeny, el romanisme alemany que floreix a Roma amb els P. Cornelius i J. F. Overbeck ens porta un Claudi Lorenzale i un Benet Mercadé, acompanyats dels ensenyaments teòrics d'un Pau Milà i Fontanals. Aquest academisme, però, no trigà pas a sentir els efectes del realisme francès amb Simó Jomes i els Marià Fortuny i Ramon Martí Alsina, el darrer dels quals inicia, amb els seus deixebles, tot l'estol de pintors, principalment paisatgistes i escenògrafs que amb J. Vayreda i J. Soler i Rovirosa al cap, omplena tot el final del segle XIX animat dels corrents ruralista i naturalista que el caracteritzen.

Finalment, en els nostres dies, els casos d'un Picasso i d'un Nonell, deixebles de Llotja, creiem que són, entre altres, prou dignes d'ésser tinguts en compte i és per això que, en un segon i darrer article, ens proposem assenyalar l'alta vàlua que en aquestes qüestions té el factor home, adés per a obrir, com a mestre, nous horitzons a la joventut en torn d'ell oplegado, adés com a deixeble, per a devenir, tot i la mediocritat del centre on cursà els seus estudis inicials, una figura representativa de l'Art del seu temps.

Ramon de P. VAYREDA

UNES DECLARACIONS DE PICASSO

Regirant papers vells, hem ensopegat amb un exemplar de la gran publicació francesa "Formes", que transcrivía unes declaracions de Picasso, publicades per la revista russa "Ogoniok". Aquestes declaracions tenen uns quants anys. No són actuals. Picasso, però, és una de les figures més considerables de l'art, no tan sols de la nostra època, sinó de l'art de tots els temps, i tant els seus actes com les seves pintures són sempre de palpitant actualitat. De més a més, Picasso, tot just esclatada la nostra guerra, es va pressonar a posar el seu art i la seva persona al servei de la lluita que sostenim contra l'invasor. I aquest fet fa que mirem amb simplicitat tot allò que a ell es refereix. Parlem-ne, doncs, d'aquestes declaracions. Sobretot perquè, si la memòria no ens falla, ningú no se n'ocupà a Barcelona arran de llur publicació.

Picasso no parla mai de pintura. Els seus íntims ho saben perfectament. Picasso és l'home que contesta una enquesta

creure, doncs, que Picasso hagués escrit les declaracions que, en forma de carta titulada "Lletre sobre l'art", li atribuïa la revista "Ogoniok". De més a més, aquesta lletre contenia, transcrits literalment, copiades mot per mot, unes preteses declaracions de Picasso, que Florent Fels publicà en el seu llibre "Propos d'artistes", aparegut en 1925.

Tot això és molt sospitos. Tot això fa dubtar seriosament de l'autenticitat de dita carta. Aquesta, però, contenia afirmacions que semblaven estar tan d'acord amb la pintura de Picasso, que semblaven traduir tan fidelment el seu pensament, que tot fa creure que per a la seva redacció foren aprofitats fragments de converses amb algun amic molt íntim seu, i que una possible indiscreció féu conèixer.

Sigui com sigui, però, aquestes declaracions, falses o autèntiques, són tan importants que bé mereixen el comentari que anem a dedicar-les-hi, degut a aquesta importància i a les raons exposades més amunt.

a la base de la qual hi ha d'haver indefectiblement la inspiració, la intuïció, la inspiració que troba, la intuïció que endevina, mai el cerebralisme que recerca. Trobar. Heu-vos aci una paraula que sintetitza meravellósament la pintura d'aquest magnífic inspirat que es diu Pau Ruiz Picasso, i que argumenta així la seva afirmació bàsica:

"Em costa molt de comprendre el sentit del mot recerca. No crec pas que tingui cap sentit. Ningú no tindrà ganes de seguir un home que mira per terra, tot i esperant que el destí deixi caure als seus peus una cartera. Aquell que troba alguna cosa, àdhuc si no tenia cap intenció de cercar, acaba per conquistar l'atenció del públic. Intento representar el que trobo, no el que cerco. En art, les intencions no tenen cap valor. Un proverbi espanyol diu: "Obras son amores y no buenas razones."

Bella defensa del automatisme, aquesta. Bella defensa del automatisme, que és on cal anar a cercar l'explicació de l'art desconcertant d'aquest prodigi andalús que no fa més que posar constantment en pràctica aquella dita de Cézanne: "Romandre neutre davant la tela blanca." Es en aquest automatisme on cal anar a cercar la clau de la pintura picassiana i no en les matemàtiques, en el psicoanàlisi o en la geometria, com han fet tants teoritzadors desvagats. Automatisme que confirmen encara aquestes paraules de Picasso:

"Per a mi, un quadre no és mai una fi, ni una fita, sinó sobretot un sortós atzar i una experiència."

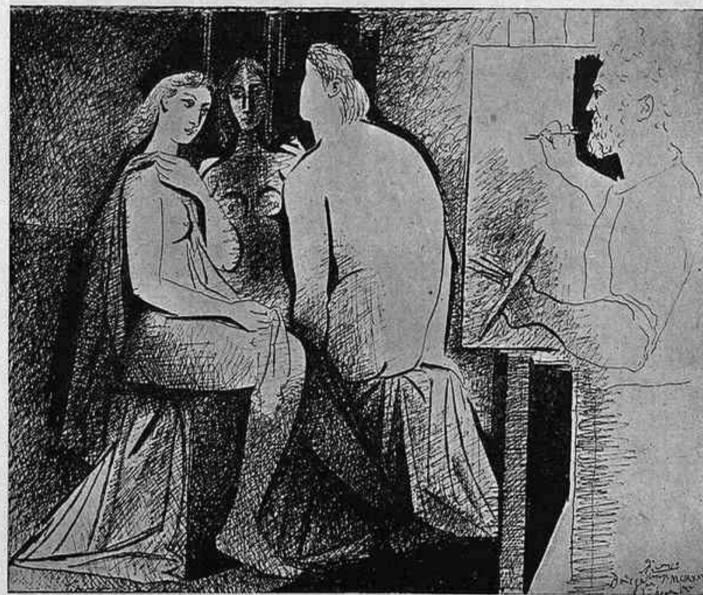
I aquestes altres, també:

"Crec que a la font de tota pintura es trobarà una visió organitzada subjectivament o bé una il·luminació inspirada, de la mena d'aquella de Rimbaud."

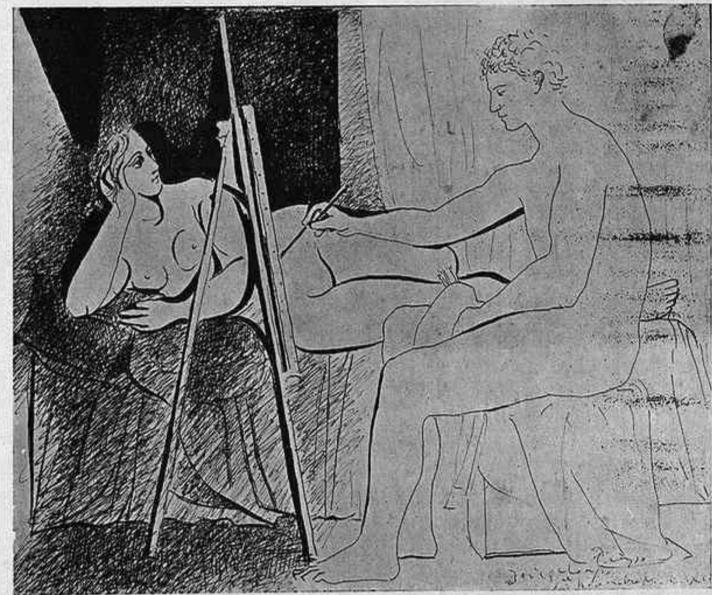
Automatisme, que confirmen, encara, aquests mots definitius:

"Sovint, el quadre expressa molt més d'allò que l'autor volia traduir. L'autor, estupefacte, contempla els resultats inesperats que no ha previst. La creació d'un quadre apareix freqüentment com una generació espontània i imprevisible."

Trobar, encara. Trobar, sempre... Anys enera, un amic de Picasso i nostre, no recordem si Joan Miró o Joan Junyer, que havia vist treballar el malagueny, ens explicava el procés que seguia aquest per a pintar les seves obres, procés que no és més que una perpètua troballa inesperada. Picasso, davant la tela, actua en un estat gairebé independent de la seva voluntat. Pinta i dibuixa com a desgrat seu. Les seves revelacions són transcrites ràpidament per la mà, àdhuc abans que hagi tingut temps de fer-se'n una idea exacta. La sorpresa del resultat, heu-vos aci el que interessa més al nostre artista. Espera, amb

PICASSO: Dibuix (1930)

PICASSO: Dibuix (1930)

sobre l'art negre amb aquests mots: "L'art nègre? Connais pas!" Picasso és l'home que contesta a tot aquell que s'atreveix a interrogar-lo sobre el cubisme que aquesta tendència és una "blague".

Picasso no parla mai de pintura. L'escriu encara menys de pintura. Costa de

Segons la revista "Ogoniok", Picasso digué...

"Em prenen per un recercador. Jo no recerc, trobo."

Trobar. Heu-vos aci una paraula que sintetitza meravellósament tota la pintura,

avidesa infantil, la imatge que naixerà en el quadre. Sovint, s'estranja com un nen del resultat obtingut i es posa a riure violentament de les seves invencions...

Automatisme, inspiració, intuïció, trobar i trobar perpètuament amb un meravellós estretament inspirat...

Aquest, i cap altre, és el secret de l'art meravellós d'aquest genial improvisador, que faisona amb la punta del seu pinzell, animat constantment de l'imponderable tremolor vital, la fesomia de l'art dels nostres temps.

SEBASTIA GASCH

JOAN DE LA SORT

Joanet es considerava un home sortós. Una boira, només, entelava el seu horitzó límpid: la preocupació per la pròpia sort.

Amb el que resta dit hom no vagi a creure que el nostre home visqués en una casa de torrí i de sucre, en el jardí de la qual els arbres li llevessin perills i botifarres i dessota d'ells una font ragés de nit i dia bitllets de banc. Res d'això. Joanet era un mortal entre els mortals, que menava una vida normal dintre la normalitat de la Vida. En la seva història no hi havia res d'extraordinari, ja per insòlit o per genial. Podríem dir que la seva vida era una vida vulgar si el terme de vulgaritat es mesurés, com a vegades es fa, per la concurrència o la manca de fets extraordinaris externs a la pròpia i íntima personalitat.

Renunciem a narrar la seva biografia perquè, ultra l'extensió que això vindria a representar, segur que la seva grisor produiria cansanci. Bastarà saber que ell mateix es considerava afortunat. I no és pas que no hagués sofert vicissituds com tots els mortals, però, mesurat com era ell, comparava la seva situació amb les que coneixia d'altres homes veritablement dissortats i sabia valorar la seva relativa bona estrella. I és que, si bé d'una banda l'havien afligit contrarietats diverses — familiars, econòmiques, sentimentals —, sempre, més tard o més d'hora, li havia estat oberta "l'altra porta", i p les sofrències morals havia trobat consol, i als danys materials, compensació. De tal guisa que gairebé sempre, en fer balanç, havia experimentat un guany, a la manera d'una sortida d'aquelles malalties que resulten benefactores per a la salut.

Un altre home, en sentir-se benastruc, s'hauria envanit. Hauria esguardat amb menyspreu els veritables desgraciats i, per contra, hauria enveja els veritables afortunats de la sort. En canvi, Joanet es veia preocupat, en lloc de satisfet i vanitos. S'inquietava pel malastre aliè i, més que res, se'n sentia inquiet per ell mateix perquè li demostrava que no podia durar gaire temps el seu fat; que tard o d'hora se li havia de "girar la truita" i havia d'ésser sotmès al rigor dels dolors de la vida a què tots els homes estem condemnats.

Tot justament coneixia un individu del qual més de quatre vegades havia hagut d'escollir llàstimes i plans, que li servia de terme de comparança en les seves cogitacions. "No pot ésser — es deia Joanet —, que mentre aqueix bon home es veu aclaparat de trifulgues, a tu et vagin sortint les coses pel cantó favorable. Poc més duradora ha d'ésser la meua sort. Dia ha de venir en què tots aquests petits beneficis que s'han anat acumulant en la meua vida formant el bloc del meu estimable benestar actual han de convertir-se en fillera ininterrompuda de revessos i dolors, o qui sap si en un sol cop fatal que em sumirà en la més desesperada misèria moral i física."

I cada pas endavant que donava en el seu pendent del seu benestar, era un motiu de neguit per al nostre home.

Un dia, en un viatge — un d'aqueixos llargs viatges que aboquen els homes més desconeguts entre ells a les confidències més íntimes —, Joanet agafà conversa amb un veí, si fa no fa, de la mateixa edat i aspecte que ell. Val a dir que fou l'altre el que insinuà el diàleg, puix que Joanet era bon xic refractari en aquest sentit, i que també fou l'altre qui de la banalitat

anà passant a la confidència. I, així, del motiu del seu viatge — negocis —, en seguien els antecedents de la seva vida professional.

Segons es jutjava ell mateix, el recent amic de Joanet era un home frustrat. A ell li hauria plagut extraordinàriament una vida d'estudi. Matemàtiques, sobretot. Però la malastrugança l'havia perseguit ja des d'infant en forma d'una marastra dura i coqueta, i fou posat ben prematurament sota les penalitats d'un treball manual exhauridor del qual fins ben gran no po-

sa consistència física com jo era. Els meus pares, temerosos per la meua salut, no toleraven que prestés atenció a cap altra disciplina com no fos la pròpia del meu ofici. Es ara de gran que he procurat, en pla d'autodidacta, d'anar-me fent una petita cultura; i encara estic en aquest camí. Ah, però, quina fortalesa moral, quin aprenentatge de la Vida podem dir que posseïm vós i jo, que la joventut erudita sortida de les aules universitàries no tenen generalment!

—Tot el que vulgueu — repreneu l'al-

qué emancipar-se a costa de Déu sap quins esforços i sacrificis, i quan comprenia que havia fet tard per començar els estudis que havien estat la seva dèria.

—Amic meu — li digué Joanet —, jo podria parlar el mateix que vós. Les circumstàncies difereixen, però el fet, en essència, és idèntic. El meu somni d'aurat ha estat sempre de dedicar-me a les lletres, però tot i no tenir marastra, la penúria econòmica dels meus bons pares determinà el meu enquadrament en un treball ofici-nesc excessiu per a un adolescent d'escas-

tre —, però vós, encara, us dedicàreu a un treball que desenvolupava el vostre intel·lecte i el preparava per a una formació ulterior, mentre que a mi em seria molt difícil ara endinsar-me pels camins de l'estudi.

—Amb bona voluntat i paciència en reeixiriu. Després, vós teniu, en compensació, un avantatge sobre mi: i és que el vostre treball maual, ensems que us trempava l'ànima, us enfortia físicament. Jo — mireu-me —, he estat un cos feble que va fent la viu-viu a còpia d'atencions.

L'amic de Joanet començava de trobar

FRONT DE COMBAT

Front de combat! Les trinxeres treuen el serrall enter del ferre espinós. Els canons —curenafexuc— s'aculen i canten.

Palpita el riu de metralla demolidor del paisatge.

I als vasos sanguinis, a les tires dels nervis, als teixits humils i vitals, quin front de combat!

El soldat — obre el pit, s'eixarranca — rep la fuetada—tensió del front de combat.

Lluita, escarrassa't — calla i afanya't — guanya, oh, guanya la guerra!

I a l'esperit, que els dubtes assetgen, que la por i la misèria volten i ataquen, quin front de combat!

Hi ha un front de combat on xiulen les boles i els obusos fan l'esgarip de la mort.

On l'avió rondina perquè les trinxeres es clouen com ferides que no volen sentir el filbló de l'acer. Pro quin front de combat al cervell que molda —

dessota, l'estómac és buit — per trobar la paraula de l'hora!

Amunt, baionetes! Feu una reixa punyent al front de combat! Enlaire, granades de mà, en el salt de la mort parabòlica!

Enceneu, enduriu la línia per a l'atac proper. ¿Què farem en el front de combat dels desigs i els es-

sinó abrondar l'ambició de lluita contra l'evasió cofoia i el foll desig de poder?

Front de combat! Cal que siguis tivant, ardent, furiós de virtut a Ponent de la pàtria, que tu serves dels estralls d'esclavatge.

Cal que siguis, en els cors de la pàtria, sofert, tenaç, amatent. Encén i serva, serva encès el caliu de les fosques i meravelloses virtuts, oh front de combat!

C. A. JORDANA

obstacles en la seva vèrbola fàcil, de viatjant de comerç.

—Sí... és clar... una cosa va per l'altra. Però, mireu — ja ha retrobat el seu engranatge —, és que no sols en aquest aspecte m'han sortit les coses a l'inrevés. En la zona sentimental us he de dir que va esdevenir-me un fracàs molt gran. Jo vaig enamorar-me per primera vegada amb tot l'esclat de la meua joventut romàntica i ardida. De moment vaig ésser correspost, i quan més saturat estava en el meu bany amorós vaig ésser rebutjat d'una manera tan insospitada que em costà molt de temps el refer-me del fort disgust que vaig experimentar.

—Us vau casar, després? — pregunta Joanet.

—Sí, sóc casat. Amb una altra noia, naturalment.

—Us estima?

—Sí, força. I no he pas d'amagar que jo també he anat estimant-la.

—I, per tant, viviu bé, els dos? ¿Sou feliços?

—Vivim bé; efectivament. No sé si se'n pot dir felicitat. És una vida normal, plana.

—Què voleu, doncs? ¡Teniu l'avinença, que és la felicitat conjugal, aquest do que tan escàs nombre de parelles arriben a assolir, i no us n'havau donat compte!

—Es que jo no sé si el meu viure matrimonial és el mateix que hauria resultat d'aquell excels primer amor truncat.

—Possiblement que no.

—Veieu? Vós mateix...

—Jo mateix vaig ésser víctima d'un desengany parell al vostre. I avui no el jutjo pas com una adversitat, sinó com una experiència profitosa. Avui estic encantat de la companya que m'endolceix la vida. ¿Què voldríeu esperar-ne d'una dona lleugera que tan despietadament es desprèn de vós quan més encisat us té?

—Però, si almenys tinguéssim fills! Potser llavors aquesta felicitat que vós diueu que poseuixeu i de que jo no acabo de tenir esment es podria considerar completa i palpable.

—Ah, no teniu fills? — exclamà Joanet, com si se'n congratulés.

—No. I no sabeu el que em preocupa. Tanta d'illusió com em fan!

—¡Home; és particular el paral·lel existent entre les nostres vides! Jo tampoc no en tinc de fills.

—I sembla que això no us amoïni pas gens. No us plauria de tenir-ne?

—Molt. No sabeu amb quin goig els rebria.

—Doncs, ¿i no us sembla que, quan menys en aquest punt concret, podem agermanar-nos en l'infortunat?

—Ai, amic! Conec el cas d'un meu company de treball a qui, després d'un any tot just de lluna de mel, la creu d'un fill anormal i de l'espera emmalaltida li ha ennegrit el viure. Després, tinc un cosí al qual el goig d'una nena com un pom de flors li arrabassà del seu costat la seva joventut per sempre més...

El vehicle segueix la seva ruta. Però sembla que els dos viatgers hagin perdut sobtadament l'esma de seguir conversant. Joanet esguarda el paisatge, melangiós. El seu interlocutor ha romàs amb la vista a terra, meditant.

Uns dies després, quan encara Joanet no s'havia refet del xoc moral d'aquell insòlit encontre, tan extraordinàriament casual com el de dues fesomies bessones, però oferint la paradoxa d'una visió interior tan oposada, ensopegà pel carrer amb aquell antic conegut de les lamentacions. Així que aquest el vegé li posà les mans a les espatlles i engegà el seu disc:

—¡Si sabessis quina una de més grossa me n'ha passat! ¿Recordes aquell amic amb qui vaig associar-me per tal d'explotar junts les patents dels meus petits enginyers? Doncs acaba de fer-me traïció. Amb les seves traces i manyes se m'ha apropiat les patents. ¡Es l'eterna pega que em persegueix!

Joanet l'esguardà, escamat, possessor d'una experiència valuosa.

—Company — li etzibà amb tot sec —; lamento el cas que t'ha succeït. Però, no sé, em jugaria qualsevol cosa que des de la darrera vegada que ens vàrem veure, i a part d'aquest fet que m'acabes de contar, com a mínim t'ha d'haver pervingut una herència bon xic respectable.

L'amic dels patents restà esbalait. —Carat! ¿Com ho has pogut saber si no ho he dit a ningú?

Des de llavors Joanet s'ha desempallegat de la preocupació per la pròpia sort. Ara ha invertit els termes. La seva obsessió, ara, és un afany d'esdevenir víctima de grans calamitats. Que li caigui el monument de Colom al damunt, per exemple.

JOSEP TORRELLA

(Il·lustració de Commerçon)

A P U N T S

El pic de les àguiles. — Com explica el caràcter dels castells, aquest pasatge nu i des-carnat de Castellà! Només vora el riu hi havia una faixa de terreny fèrtil, que, de lluny, era com un oasi de verdor. Entre el pomar i els pollancs de la ribera, hi creixien tot de pereres i uns grans noguers.

Fora d'això, inútilment hi haurieu cercat la varietat de colors, de línies i de formes que fan riquíssim qualsevol paisatge català. De totes maneres, encara que només fos pel contrast, a mi m'agradava allunyar-me del poble i els pollancs, ben sol, per les grans soledats.

De feia dies que em temptava un pic que s'aixecava, al lluny, per damunt de les muntanyes. Una mena de turó de Montcada, però molt més gran. Era molt més alt, i s'aixecava solitari sobre les grans ondulacions rocoses de l'altiplà.

Me n'hi vaig anar, per camins pedregosos, en l'esplendor d'un dia tardoral. Vaig seguir, un bon tros, el riu, i, a cada pas, m'aturava perquè em seduïa d'allò més la llum que hi havia dalt de les albes. Mentrestant, s'anava acostant el puig abrupte i es feien més precises les línies de la construcció que el dominava. Eren les runes d'un castell medieval. Tal com estaven, donaven una idea, però, de l'imponent domini feudal que en altre temps s'hi devia suplujar.

Per bé que de lluny semblés inaccessible, quan hi vaig ésser a prop, vaig trobar un camí, i, després, llargues gramades cavades en la roca. Hi havia de

pujar no sense fatiga. Un cop a dalt, però, quina sensació d'elevació més gran no et prenia, escampant l'esguard per una immensa extensió de terres bladeres, tot just llaurades, sense un arbre. Només, allà, en la més gran llunyania, es veien algunes clapes obscures de boscos.

Vaig resseguir les runes del castell, i, en eixir-ne, fou viva la meua sorpresa en trobar-me en un petit planell, suficient per a cabre-hi un petit poble, un gran convent i una església. El poble era gairebé del tot abandonat. Sols s'hi veia algun vell o alguna vella, vestits miseriosament i d'aire ferèsteg.

Mentre hi rondava sol, em cridaren l'atenció uns nois que miraven enlaire. Fixant la meua mirada en la mateixa direcció, em vaig adonar d'uns ocells enormes, que volaven amb una majesttat inimitable.

Vaig preguntar als nois què eren, i em van dir que eren àguiles. Me les vaig contemplar una bona estona. Volaven a grandíssima alçada i les seves evolucions en vol planejat eren tan semblants a les dels avions, que qualsevol els hauria pogut prendre per tals. Mentre me les mirava, començaven a venir, no sé d'on, tot d'eixams de corbs, que s'anaven col·locant al costat de les àguiles, com escoltes de capa. Després, describiren un ample cercle junts, com prenent direcció, i desaparegueren en l'infinit atzur, vers les muntanyes.

Ribera del Túria amunt... — Avui he pujat per la ribera del

riu amunt, fins que m'he quedat una estona encantat davant d'una bella recolçada. A primer terme hi tenia un tall d'ordi ubèrrim, que m'arribava al pit. Més enllà dels seus tons clars, verdjava el forment no menys ufanós, que jo, com hauré vist el lector, he confós, de tan gras, més d'un cop, amb la civada.

Les taules d'userda s'estenien com catifes, i, com a fons escaient, hi havia l'alta verdor de la salzedada. Entremig, però, dels arbres de color verd fosc, feia un contrast rieller algun alber de fulles blanques tremoladisses.

Per damunt de tota aquesta verdor, volava una núm d'orenetes novelles. I, barrejat amb el continu fluir del riu i dels recs, se sentia el refilar claríssim del rossinyol. Al lluny, sons de la ciutat i de carros pels camins veïnals.

Bètera. — Aquesta tarda, damunt de la claredat dels olivars, he vist l'aire rosat. He deixat l'horta enverna. No tant, però, que deixés de veure del tot, la mar. He penetrat terra endins i m'he acostat a les muntanyes. En la gran llunyania, s'aixecava, majestuós, l'alt cim de la Ràpita.

Tenia a primer terme, l'or dels tarongers i els pàmpons naixents de la vinya; més enllà, hi tenia el verd negrós del garrofer, i, al fons de tot, el blau puríssim de la muntanya.

Cap a ponent, s'estenia una plana, plena de garrofers. En el seu acabament, s'aixecaven tot de montijols, coronats de

castells i d'ermites. I era cosa de meravella, veure una triple línia sinuosa de muntanyes, unes rera les altres i cada cop més tènues de color, fins a fer arribar a dubtar de si eren núvols o muntanyes.

Per la banda de mar, es veia un tossal tot il·luminat, que semblava un altar, enllà de l'horta, en la serenor marina.

Paiporta. — Aquest migdia, després d'uns dies dolents, degut potser al mateix mal temps que feia, he tingut la grata sorpresa de trobar-me davant d'un cel esbatanat pel terral i uns núvols color de rosa, que deixaven veure entre ells un blau viuíssim.

Ajegut en el margerol d'un rec, recolzat en els pollancs, alts a no poder més, que en resseguia el curs, em mirava la blavor del cel entre les fulles verdes. Pel tronc llis i fi del pollanc que aguantava la meua testa, s'hi entortolligava una parra selvatge.

Als meus peus hi tenia un taulat de patates. Entremig dels solcs, hi havia unes quantes oliveres. Més enllà, hi passava una trilla que menava a una casa de camp que hi havia a quatre passes, amb dos xiprers al costat, que s'aixecaven molt per damunt de la teulada.

A l'altra banda de la carretera, començaven a rossejar, per totes bandes, els forments, grassos blats de regadiu. Al lluny, s'elevava lleument sobre l'horitzó, una línia extensa de terreny clar. I, en l'aire, pullulaven els mosquits i volaven les orenetes. Josep SOL

ENCARA

Primavera de sang
Glòria meua i horror
Verdeja sobre el fanç.

En la invisible nit
Closa esperança, mut
Record que ja és oblit.

Si foc ablatent
Si amor desalenat
Ales i alè del vent.

Esborren fets incerts
La petja del retorn
En els camins deserts.

Albes d'engany. Estel
Deslleial. Perquè el món
Ha malpensat del cel.

Mes la mort bella encar
Davalla com un riu
Vers la Infinita Mar.

PERE QUART

Abril, 1938.

Aquest número
ha passat per
la censura

QUATRE CENTS ANYS DESPRES DE SOCRATES

El crític científic de la història en posar-se a estudiar la vida d'aquells homes, la influència dels quals sembla no tenir límits en el temps, puix que aquesta influència travessa molts segles i fins en els nostres dies estem molt lluny de poder dir que estigui esgotada; en posar-se a estudiar la vida d'aquests homes, els crítics històrics avancen proves perquè ens convençem que aquests homes no tenien pas la intenció de provocar cap mena de trasbalsament ni en les lleis ni en els costums de llur país.

En el cas de Sòcrates, aquesta tesi es troba confirmada en les seves declaracions davant els jutges i en el seu comportament com a ciutadà d'Athenes; fins al punt que després del seu procés els seus deixebles volgueren fer-la evadir de la presó i ell va oposar-s'hi amb energia per tal d'oïbre a la llei que l'havia condemnat. Si aquesta llei havia estat aplicada injustament en el seu cas, els homes mateixos que ho havien fet ho reconixerien més tard. Com així fou, en efecte, puix que els atenesos no tardaren gaires anys a erigir un monument a Sòcrates.

Com és que aquests homes foren condemnats per les Institucions religioses i civils que se sentien amenaçades per les idees que aquests homes escampaven amb llur ensenyament i llur exemple, si aquests homes no tenien pas la intenció d'atemptar contra aquestes Institucions?

Les Institucions foren injustes amb aquests homes? Diguem-ho clarament: des del punt de vista de mantenir llur autoritat i defensar un ordre establert conjuntament amb l'espessa trama d'interessos i de costums que en depenen, no foren injustes; en canvi, des del punt de vista de la humanitat, de l'evolució del pensament humà i del desenvolupament de la consciència humana, cometeren un crim: un crim contra la humanitat. Ara bé, el fet de condemnar a mort aquests homes fou materialment un acte injust i inútil. La Història és ací per a provar-nos-ho.

Què hi havia en l'ensenyament d'aquests homes, que pogués ésser jutjat des d'uns punts de vista tan diferents i que fos susceptible de tenir conseqüències tan enormes? Res més que una sola cosa: l'ensenyament d'aquests homes promovia un moviment de consciència.

Un moviment de consciència porta en ell mateix, en el seu desenvolupament i en la seva expansió, una força tal que esberla fins a enderrocar-los els obstacles que li barren el pas: les Institucions religioses i civils que pretenen contenir-lo. Fins que aquest moviment de consciència s'estabilitza en un estat de consciència, que, al seu torn, crea les Institucions necessàries per a defensar i fer que rendeixin la major eficàcia possible, les principals idees morals que surten com a directius en el nou estat de consciència. Arriba un moment que l'autoritat d'aquestes Institucions minva, perquè la necessitat que ha empès a crear-les minva igualment, a mesura que els homes s'assimilen la part més material i assequible de les idees morals que representen: aleshores es forma al voltant d'aquestes Institucions un ambient de passivitat, d'indiferència, d'escepticisme i de

descontentament: ambient favorable per a rebre un nou impuls, que iniciï, des d'aquell punt de partida, un moviment de consciència, per arribar a un estat de consciència més elevat en comparació amb l'anterior.

La consciència és un fenomen individual. El mecanisme de la consciència es basa en el coneixement, i el coneixement en l'experiència, més ben dit, en el dolor de l'experiència: diríeu que com més gran és aquest dolor més amplitud i profunditat adquireix el coneixement. La profunditat de coneixement de la consciència o sigui la seva clariïdada s'ha reconegut fins ara il·limitada. La transformació moral que en un moment de llur vida sofreixen alguns individus prové d'una major profunditat de coneixement de la consciència — en religió es diu que Déu perdona un pecador penedit: ací trobem traduït en un llenguatge simbòlic allò que s'esdevé en realitat: penediment suposa coneixement del mal que s'ha fet, quan la consciència posseeix aquest coneixement s'opera una transformació o millorament de l'individu.

La consciència és un fenomen individual, hem dit. I com que la consciència és un fenomen comú a tots els homes — difereix només en profunditat — és, doncs, també, un fenomen social.

El moviment de la consciència en tant que fenomen social ofereix una línia zigzaguejant — esforç i relaxació de l'esforç — que ascendeix lentament. Com més gran és la fracció d'humanitat, de la qual estudiarem el moviment de consciència, constatarem que l'ascensió es fa amb més lentitud: això és comprensible perquè la consciència social no és més que la suma de les consciències individuals, i les formes polítiques que tenen per base la coacció — que són totes les formes polítiques històriques llevat de la Democràcia — no són pas les més a propòsit per afavorir el desenvolupament de les consciències individuals, per tant són atemptatòries al progrés humà, a la civilització. Convindria que els que es diuen defensors de la civilització i que són partidaris del Feixisme reflexionessin sobre això, i veurien la contradicció que hi ha entre el que diuen i l'actitud que han adoptat.

Seguim el tema que havíem encetat de primer. Com la religió i les lleis de la comunitat esdevenen un mecanisme sense eficàcia, i els homes emparant-se en aquest mecanisme legal i autoritari cometen tota mena de mancaments — que són el veritable origen de la desorganització social — sorgeix un home que recorda als altres que la salvació no es troba en les pràctiques d'una pietat aparatosa i superficial, ni en l'estricta observança de la lletra de les lleis, sinó en la intenció de l'home o sigui en la seva consciència.

Per què els altres homes demanen que les Institucions exercixin llur autoritat contra d'aquest home? Senzillament, perquè els homes odien aquell que contraria llurs males inclinacions i els exigeix un esforç. Però com que la consciència és comuna a tots els homes no tarden gaire temps a reconèixer que aquell home els digué la veritat — l'experiència mateixa

UN LLIBRE INEFABLE

He acabat de llegir el llibre "L'Enfant", de la col·lecció "Les ages de la vie", original de Gérard d'Houville, nom darrera el qual s'amaga, pel que es veu, la filla del poeta José María de Heredia, un dels mestres del Parnàs francès que ha portat molt enllà l'art de l'evocació. El recull de les seves poesies precioses "Les Trophées" és un encert únic, admirable. Cubà educat a França, es pot atribuir al seu origen l'amor per les magnificències sense ombra. Deixeble estimat de Leconte de Lisle, fou també l'hereu del seu ideal, però no del seu pessimisme.

La seva poesia elegant i dúctil va captivar-me en plena joventut. La llengua emprada per aquest poeta d'origen cubà esdevé més rica, igual que en el cas Mooreas, el grec esdevingué també un dels millors poemes de llengua francesa.

Henri de Regnier va tractar José María de Heredia alguns dels darrers anys de la vida del poeta antillà i els seus primers reculls, "Les Lendemain" i "Apaisement", enclouen records d'ell.

Precisament l'any 1930 vaig tenir ocasió de parlar amb Henri de Regnier, el poeta que de la manera més ràpida i més natural abastà la glòria oficial. Fou a Terrassa, asseguts entre les pedres venerables de les Esglésies Romàniques de Sant Pere, en el precís moment en què les sirenes de les fàbriques anunciaven l'hora d'anar a dinar llurs obrers. Va parlar-me de José María Heredia, al qual, segons ell, aquella hora calmosa del migdia, entre aquella riquesa de l'antigor, que es destacava entre les línies elegants dels xiprers i dels llores, hauria emocionat dolçament.

Li vaig dir que potser Heredia, si en lloc d'ésser portat de Cuba a França, hagués estat portat a Espanya, terra mare de la llengua que es parla en el seu país d'origen, potser hauria esdevingut un gran poeta espanyol.

Henri de Regnier va dir, amb aquell xovinisme tan peculiar en els francesos de totes les categories:

—No us ho cregueu pas. L'esperit refinat d'Heredia sols podia arrelar en una llengua i en un país elevat, per la seva història i per la seva cultura, a l'altura que entre els altres es manté el nostre.

Les paraules de Regnier no van convèncer-me. Crec que Heredia transplatat a Espanya o tan sols no arrencat de la seva illa, hauria arribat també a gran poeta; i no dic més bo del que era, perquè arribà tan amunt com poden fer-ho els poetes de debò.

Les seves poesies m'han emocionat molt sempre que les he llegides, i com que pocs coses he pogut saber de la seva in-

fantesa, molt m'han emocionat també les pàgines de Gerard d'Houville, l'autor de "L'Enfant", quan parla de quan era petit.

Per això em plau traduir-ne a continuació uns quants paràgrafs. Aquí van:

"Quan el meu fill era molt petit, em deia: —M'hauria agradat jugar amb tu quan eres petit—. I aquesta declaració ingènua, natural i complicada a la vegada, m'emocionava perquè jo també, quan era infant, hauria volgut haver jugat abans amb el meu pare en la bella illa on va néixer.

"Oh! ¡Com he somniat el meu pare infant! Quantes vegades l'he evocat, aquest gentil petit José María de Heredia, tan alegre, tan bell, tan despert, tan intel·ligent i tan viu! ¡Quantes vegades he pensat en la seva sortida cap a França, sense la seva mare, sol amb el seu bon tutor que el portava a Senlis, al col·legi dels Oratorians per fer-ne un franceset, ja que de cor, de llenguatge i d'instint, tot plegat, el convertia en un enamorat de França! ¡Quantes vegades, però, l'he planyut pel seu pueril exili, pels seus primers dies de solitud, per haver tingut fred aquesta primera tardor, per haver sentit passar pel seu cor la nostàlgia dels climes massa blaus!

"¡Quantes vegades he rigut pensant en la seva capeta verda, el folre de seda estampada representant unes pomes! El viatge tenia set anys, els rulls color de mel i una ànima desorientada; i es van mofar d'aquesta ridícula capeta. Però ell es va assegurar damunt d'una estufa i la va cremar per tal de no sentir-ne parlar més.

"¡De les Antilles al Valois, quin viatge, en aquells temps llunyanos, per a un noi tremolant sota la seva capa verda, davant la imatge de les pomes simbòliques dels paradisos perduts! ¡I a mi em plaïen també tant, els primers records, els bons negres, les passejades dalt del Majestuós, l'indolència pònia! Les caigudes a les vores del riu, els berenars a cà la vella cosina Nana, les llaminadures, les lectures tan precoces i les germanes grans, de les quals, la Leocàdia, la gran, molt severa, quan el trobava massa turbulent, el penjava d'una branca, dintre d'un sac dels que hi posaven cafè.

"Infant José-María, com t'hauria vol-

gut conèixer i saltar al darrera vostre, a la gropa del Majestuós, el poni dolent, per travessar els quals i caure tot rient dintre dels rius bonics!

"Després, ja gran, ja dona, vaig tenir un fill. S'assemblava a aquest pare tan estimat, i damunt d'aquest caparronet nou hi reia també la infantesa d'aquest infant d'abans que em semblava reviure en aquest fill.

"I ara els dies han llargament passat. I aquest fill tan bell, aquest petit tan amanyegat, esdevingué gran, molt gran, s'ha fet home al seu torn.

"On és l'infant que fou? D'aquella edat, què en queda? Records, contalles, imatges...

"De la infància del meu pare jo posseïa i posseeixo encara narracions, records dels que em parlaven d'ell, alguns retrats... "Oh! On van, tots aquests infants? ¿Els que fórem, els que estimàrem, els que no hem conegut gens, no es troben en un mateix realme en el qual s'ignoren les dates i els anys?

"I aquests dos infants, l'avi i el nét, jo els he reunits dintre de la meua ànima; són dos i no són més que un i porten el nom d'aquell que d'antuvi esbargia el meu somni pueril en la seva maternitat filial.

"I ells i tots, tots aquests infants que hem estat i que, emportats un a un pel misteri (d'això se'n diu haver crescut, però no és veritat), tots, jo ho sé, juguen plegats i són felïços, reunits en una illa atzurada, un paradís de despreocupació i d'amor, una Antilla de goig i de somni, més bonica encara que aquella — tan resplendent en els meus somnis infantils —, que havia vist néixer i florir els seus primers anys, infant José María!"

Ferran CANYAMERES

Aquesta és una de les pàgines que més m'ha plagut de l'obra "L'Enfant". La resta la trobo massa daurada. La infància hi és observada entre sedes, tebior i bons aliments. Està escrita amb una delicadesa aristocràtica; amb la delicadesa que la filla de José-María de Heredia era natural que heretés del seu pare, poeta refinat i home de tacte delicadíssim.

«REGISTRE D'ENTRADA»

ANDRE MALRAUX. — André Malraux és un dels escriptors estrangers que ha demostrat d'una manera més positiva la seva adhesió a la nostra causa. En cap moment no ens ha regatejat la seva col·laboració personal i activa. No ha volgut limitar-se, com han fet d'altres, a manifestar una simpatia platònica, una adhesió de principi. Cap d'una esquadrada d'aviació internacional durant els primers temps de la guerra, l'ha viscuda intensament i ha volgut segur de prop les incidències i les alternatives d'una lluita en la qual ha trobat una ocasió magnífica per esmerçar l'energia apassionada del seu temperament d'home d'acció, alhora que un assumpte i uns temes adequats a les seves condicions literàries. Ha escrit articles i reportatges amb impressions recollides damunt el terreny i, no content amb això, ha dedicat a la nostra lluita tota una novella interessantíssima, L'Espoir, que és una crònica vivent i lúcida de la guerra espanyola. Ara, després d'un viatge de propaganda per França, Bèlgica, Escandinàvia, Txecoslovàquia i els Estats Units, durant el curs del qual la seva paraula ardent ha conquistat prosèlits de la causa que defensent, torna a Espanya portador d'una quantitat important (uns set milions i mig de francs) recollida per subscripció, per a contribuir a les despeses de la guerra. Es proposa també rodar un film inspirat en episodis de la lluita, tràgica i heroica, del nostre poble.

Després de La Tentation de l'Occident, de Les Conquerants i de La Condition Humaine, per no esmentar més que els seus llibres més coneguts, Malraux ens dona amb el seu darrer llibre un testimoni, d'un verisme impressionant, que precipita el lector, a través dels esdeveniments que han seguit la sublevació facciosa del juliol del 1936, al cor mateix dels problemes d'Espanya. D'aquest llibre com de les seves novel·les anteriors, sobretot de Le Temps du Mépris, al qual ens referirem ja poc en una nota sobre Ossietzky, s'eleva una ressonància fraternal i un cant commogut al dolor i al sofriment humà. Ens dona el goig de descobrir, al fons d'una recerca desesperada, que tot depèn de nosaltres. Els homes, malgrat la comunitat de la lluita i l'unió en l'esperança, hi viuen sols, latents, martiritzades estàtues de sal en el desert. Però un impuls ardent de comprensió traspasa el seu volum amarg i ens revela llur fons universal. En L'Espoir, Malraux proclama la seva fe, la seva esperança en l'alliberació final del poble espanyol i ens dona el seu testimoni de que la nostra guerra no té de civil més que l'aparença; la seva convicció de que estem sofrint una revolució ineluctable. La grandesa del seu llibre prové, sobretot, d'aquesta demostració del compliment fatal del destí, malgrat el caos superficial de les doctrines en acció, de la lluita dels partits, de la sang i del foc de la guerra. Veïem en ell, d'una manera palesa, que la història es fa al través de nosaltres, per nosaltres i, fins i tot, malgrat nosaltres. La lluita per l'organització i la necessitat apremiant de disciplina que ha pogut apreciar en la nostra guerra, han obert a Malraux horitzons nous i li han ensenyat a combinar els imperatius d'una lluita en la qual hem de vèncer amb un profund sentit humà.

Ens sentim orgullosos de tenir al nostre costat — presència vivent d'esperit germà — amb una continuïtat confortadora, enmig de

tants d'escriptors il·lustres de totes les tendències, un novel·lista de la qualitat i de la intel·ligència d'André Malraux.

WALDO FRANK. — Aquest eminent escriptor nordamericà, autor de novel·les i de llibres de contes, com Rahab i City Block i d'una sèrie de llibres d'assaigs escrits d'acord amb una fórmula molt personal, en els quals els personatges no són una persona o un grup de persones sinó pobles sencers en funció de llur història (Nostra Amèrica, Espanya Verge, El Redescobrimet d'Amèrica, Amèrica Hispana, etc.), ha fet aquests dies una breu estada a la nostra ciutat.

Waldo Frank prepara, de fa temps, un llibre sobre Espanya. D'ençà de l'any 1921 en què vingué per primera vegada al nostre país, aquest escriptor s'ha dedicat intensament a l'estudi de la nostra literatura i de la nostra cultura. La investigació de les característiques racials del poble espanyol data ja en ell de molts anys ençà; de quan preparava el seu cicle El Nou Món, compost pels llibres que abans havem enumerat. Més tard, i amb el mateix propòsit, féu un viatge al Marroc per tal de conèixer l'esperit musulmà que tanta influència tingué en la formació de la cultura espanyola.

En els seus llibres, Waldo Frank es proposa no solament d'oferir al lector un arrellec de fets i de documents, sinó de presentar la imatge d'un organisme vivent entorn del qual relata els fets per donar així una impressió de la veritat que aquest ésser col·lectiu representa. Un treball d'ordre estètic, doncs, i no simplement històric. Però la documentació sobre el terreny li és indispensable. Perquè si en escriure una obra d'imaginació sobre la vida contemporània cal ésser raonablement exacte en la descripció dels costums i en la creació del clima en el qual es mouen els personatges, en escriure el llibre d'un poble, l'autor ha de sentir l'escrúpul dels fets històrics, puix que són ells les línies que marquen la seva acció, els trets de la seva fisonomia, el guia unitari que condueix a la veritat. Per això, si artistes, escriptors i erudits poden col·laborar amb ell i preparar la seva tasca en oferir-li el material que necessita, cal que l'escriptor es posi directament en contacte amb els homes i els pobles que viuen aquells fets històrics. Aquesta documentació, sempre necessària, esdevé indispensable en moments de revolució i de transformació profunda com els que avui travessa el nostre poble, enmig de la guerra cruenta que li ha estat imposada pel feixisme internacional i pels seus col·laboradors indígenes: els militars facciosos i els fillofeixistes espanyols.

En la conferència que donà a l'Ateneu Barcelonès el dia catorze d'aquest mes, sobre «El sentit universal de la lluita espanyola», Waldo Frank exposà, en una síntesi ràpida i precisa, el resultat de les seves impressions i dels seus estudis sobre Espanya, relacionats amb l'actual moment històric. I expressà la seva fe en la nostra victòria definitiva que restablirà l'equilibri trencat per uns segles de dominació de tipus medieval que arrenquen dels Reis Catòlics, i representà el triomf d'una democràcia total — del geni de la raça, en suma — contra les democràcies fragmentàries que amb una inconsciència suïcida, s'han posat amb llur inhibició incomprendible, al costat dels Estats totalitaris.

M. A.

MERIDIANS

JOAQUIM RUYRA

Tal com escuiu, vàreu fer la coneixença de Joaquim Ruyra a Blanes. Jo tenia setze o disset anys. Època de llebrers a encalf de Jocs Florals, de romàntiques Reimes de la Festa agençada amb les blondes més delicades del país. Encara, ací i allà, les nostres adolescències trobaven aquella ombra de Zàizek que havia fet estremir Musset; a cada tombant de carrer, l'atzar us posava davant d'un poeta amb una glossa de cançó popular on l'atzarava reclamava l'estrella i la vela l'ocell.

Aleshores, Joaquim Ruyra, passejant a la mortzota opulent i d'extremes socarrimats pel caliu permanent de la punta de caliquenyó que duia als llavis. Passava pels carrers de Blanes, ara una passa, ara l'altra, una mica corbat, l'ull emboirat pel fum blauís, com si, a remolc de les seves cogitacions, giravoltés incansablement dins un claustre.

Aquella tarda, passejàrem amb ell. Vàrem seure a la platja. Ruyra recità alguns dels seus sonets. El gest vacilant acompanyava la paraula trèmula. Recitava amb un èmfasi molt singular: com si cantés tènueament els versos. Darrera d'ell, veïem el cel i el mar.

Ara he tornat a veure Joaquim Ruyra en un dels seus carrers de Blanes. Al fons també hi havia el cel i la mar, però eren de paper pintat, il·luminats per la claror de les bateries que, vanament, falsificaven el paisatge coster. L'he vist en aquest carrer blanenc bastit a l'escenari del Teatre Català de la Comèdia el dia de l'estrena de "En Garet a l'Enramada". El seu bigoti blanc s'ha fos com una boira, la corba del cos és més sensible, les arrugues més enfondides encara dins la pàl·lida carn, més trèmules les mans sarmenoses, però la paraula del poeta que és Joaquim Ruyra, resta immarcescible, vivent, acolorida, té aquell mateix so inconfusible i la càlida unció que tenia en aquella ja remota tarda de la meua adolescència quan recitava els seus poemes assegut damunt la sorra, de cara al mar i el cel.

APUNT

Per a una biografia de Joaquim Ruyra, serà indispensable estudiar la profunda amistat que, durant molts anys, va unir-lo a Ramon Turró, les seves relacions amb Verdaguier, Narcís Oller i Maragall, i, encara, la influència que l'estudi que ha realitzat sobre el

càlcul infinitesimal hagi exercit damunt la seva prosa. No caldrà oblidar tampoc que fou l'aparició de la figura al·tira i impetuosa d'Amicet de Pagès de Puig als salons de Girona — en un dels quals Joaquim Ruyra l'escollí recitar —, la que despertà en ell la imperiosa necessitat d'escriure en català. Com tants altres escriptors de la seva època, Joaquim Ruyra s'inicià en la literatura escrivint en castellà. Coneixem els quatre primers versos que va escriure en aquest idioma, atret per les fàbules de Samaniego.

"Verés la abeja industriosa, verés la hormiga pequeña trabajar; la cigarra peregrina sobre de un montón de leña reventar."

Podem somriure; Ruyra, en escriure aquests versos, tneia deu anys.

HOMENATGE

El dia 27 de setembre d'aquest any, el Mestre Joaquim Ruyra complirà vuitanta anys. No és hora, ni aquesta secció lloc, de a estudiar la importància literària de la seva obra. Tampoc ha estat suficient l'homenatge que, el dia de l'estrena al T. C. C. de la seva obra "En Garet a l'Enramada", li tributà dempeus el públic en veure-lo aparèixer a l'escena. Caldria, per moltes i profundes raons, algunes d'elles d'actual i vital interès, que Catalunya coronés amb un homenatge popular el seu vuitantè aniversari. Tal vegada la Institució de les Lletres Catalanes, el Comissariat de Propaganda, l'Associació d'Escriptors Catalans... podrien convertir-se'n en organitzadors, car entenem, com suggerirem en ocasió del setantè aniversari de Pompeu Fabra, que el millor homenatge que pot fer-se a un artista, és el de divulgar profusament la seva obra. Publicar l'edició de les obres completes de Joaquim Ruyra — fent coincidir l'aparició del primer volum en l'escaiença del 27 de setembre —, o, si més no, una densa antologia dels seus contes i narracions fóra, tal vegada, una prova afectiva i efectiva de l'admiraçió que senten els escriptors de Catalunya per l'obra admirable d'aquest artista apassionadament fidel al seu país.

Xavier BENGUEREL

ho confirma, puix que el mal no engendra sinó el mal —, aleshores s'inicia entre els homes més conscients un nou esforç que durà la comunitat dels homes a un nou estat de consciència.

Quatre cents anys després de Sòcrates va iniciar-se un moviment de consciència que tingué unes conseqüències d'un tal abast que nosaltres encara les estem vivint i ben segur que es prolongaran molt més enllà de nosaltres. El desenrotllament i expansió d'aquest moviment de consciència és d'una tal magnitud que hom el preveu d'incalculables possibilitats. Aquest moviment de consciència va iniciar-se farà prop de dos mil anys, i naturalment en el curs d'aquest temps ha travessat diferents etapes: ha cristallitzat en successius estats de consciència.

I ens trobem altra vegada que els crítics històrics ens diuen que el promotor d'aquest moviment no tingué pas la intenció d'enderrocar la religió, ni les lleis, ni els costums del seu país i del seu temps. El seu ensenyament no fou més que una glossa a l'entorn d'un precepte de la Llei Moisaica: "Amaràs el proïsme com a tu mateix". I no obstant el seu ensenyament va rompre el marc de la religió jueva, i fou damunt el seu ensenyament que va fundar-se una nova religió: el cristianisme primitiu, el catolicisme, el protestantisme: és possible que aquestes formes interpretatives desapareguin abans que s'hagi esgotat l'eficàcia del seu ensenyament.

Deixem que els crítics discuteixin si fou ell o un dels qui el seguiren que dictà als homes aquesta sentència: "El Reialme dels cels està dins de vosaltres". El Reialme dels cels que és el realme del bé està dins de nosaltres i l'única guia que tenim per arribar-hi és la nostra consciència.

Quan els homes sobrepassen la consciència qualsevol de llurs instints més baixos: l'egoisme, la comoditat i la indiferència que són unes formes de l'egoisme, la cupiditat, etc., provoquen conflictes.

Que és el que succeeix actualment. Uns homes defensen llurs interessos adquirits contra la consciència dels altres homes, i, fins i tot, contra llur pròpia consciència.

Llur abundant argumentació i llur poder material no podran res (i la Història és ací per a confirmar-ho) contra un moviment de consciència. L'única cosa que fan és crear conflictes sagnants i sembrar el món de ruïna i de mort. És inútil, i a més d'ésser inútil i malvat, és nociu, que és el pitjor qualificatiu que es pot dir a uns homes que diuen que defensen la cultura. No val a confondre. Tot el més que defensen són unes fórmules, i les fórmules tenen una vida limitada en la història; de la mateixa manera que n'han nascut unes naixeren d'altres. L'home inventa les fórmules per assegurar els seus passos en cada una de les etapes del camí ascendent que segueix.

Maria CARRATALA

IMPRESSIONS D'UN ESPECTADOR

OPERA I SARSUELA AL LICEU

He assistit amb una certa perseverància a les funcions d'aquesta temporada del Liceu. El mateix vespre de la inauguració, vaig poder admirar un "Samson et Dalila"

PEROT DE L'ARMENTERA

interromput per les alarmes de bombardeig i vaig assistir, amb un nus a la gola i el puny crispat en la fosc, a la naixença d'un ritu emocionat: la interpretació per l'orquestra de l'himne nacional català, del de la República, de la Marsellesa, com a resposta a l'agressió criminal. Ritu que, després d'interrompre les melodies de Saint-Saens, trencava el patetisme sensual i un xic canalla, però que jo trobo irresistible, d'una "Manon", encarnada per una excel·lent artista francesa, Mme. Bernadette Delprat, i m'impedia d'assistir al darrer acte de l'òpera i de lliurar-me, una vegada més, a la voluptat d'entendre's fins a les llàgrimes amb una història d'amor, privilegi que, d'una manera absurda, comparteix en el meu esperit la música amable de Massenet amb el doll genial del "Tristany" wagnerià.

Després, estroncada la temporada d'òpera francesa per la violència dels bombardeigs facciosos, el Liceu ha acollit en el seu escenari l'òpera i la sarsuela espanyoles. Al costat de la vella "Marina", delícia de filharmònics de mitja edat i pedra de toc de tenors en decadència, una reposició interessant, "Jugar con fuego", de Barbieri. Després de "Las Golondrinas", d'Usandizaga, "Doña Francisquita", del nostre Vives. I, potser com a contrapartida de l'exhibició de música madrilenya que era la presentació en un mateix programa de "La Verbena de la Paloma" i de "La Revoltosa", creacions magistrals de Bretón i Chapí, una sessió de música escènica catalana: "El Giravolt de Maig", òpera còmica de Josep Carner amb música d'Eduard Toldrà i el pròleg de la trilogia "Els Pirineus", obra grandiloqüent de Victor Balaguer musicada pel geni del gran compositor Felip Pedrell. Les funcions estan ja a les acaballes i, encara que la temporada es prolongués, viuria dels seus mateixos èxits i reduiria les novetats a uns quants canvis d'interprets, destinats a enlaminar el públic àvid de "divos". ¿Li serà permès a un espectador, que ha seguit amb tot interès aquest experiment reeixit que haurà estat la temporada del Liceu, de fer uns quants comentaris incompetents que se li han acudit al llarg de les funcions presenciades?

Cal dir, en primer lloc, que el balanç és positiu. El públic ha acollit amb un evident interès la temporada i les cues han sovintejat davant les taquilles del nostre Teatre Nacional. Aquest interès del públic no ha estat pas proporcionat, evidentment, a l'interès relatiu de les funcions, i els plens més considerables no han coincidit pas amb les representacions més importants, sinó amb el prestigi, fet a base de "pinyls", dels interprets. Però, àdhuc en el cas de les obres menys considerables, la dignitat de la presentació ha estat la que calia exigir per mantenir el prestigi del nostre gran escenari, i Eugeni Casals i Rafael Moragues han sabut acreditar-se com a bons directors d'escena. Poques vegades, en efecte, si descomptem les òperes russes que ens havien estat presentades en passades temporades, el moviment escènic, el vestuari, les llums i la coreografia havien tingut la qualitat i la vida d'enguany. Rafael Moragues, que des d'aquestes mateixes pàgines feia una crítica ben divertida de les supersticions grotesques que regnaven al vell Liceu en matèria de presentació i vestuari de les òperes, ha sabut superar aquests entrebancs tradicionals i animar una "Marina" i un "Giravolt de maig" plens de color. La "Doña Francisquita" que Eugeni Casals presentava assolida també, els dies que trobava un bon quadre d'interprets, una gran qualitat, i els decorats de Salvador Bartolozzi es poblaven d'una multitud que sabia moure's i, ensems, no estorbar. Ajudaven, cal dir-ho, a aconseguir uns resultats excel·lents, el cos de ball acobadilat per Joan Magrinyà i Roseta Segóvia.

Hom tindria dret, potser, a sentir-se més exigent quant al repertori. El fet de tenir un teatre com el Liceu i de dur-hi a terme una campanya artística de la qual l'Estat es fa empresari obliga a una major exigència, incompatible amb el "divisme" i amb les exigències dels enamorats del "bel canto". Al costat del "Samsó", de la "Manon", de la "Louise", de Charpentier, no hauria estat possible donar Mozart? Agraïm, però, que ens hagin estalviat el repertori de la casa Ricordi, els Verdi, els Puccini i els Donizetti. Agraïm, també, aquesta presentació, veritable estrena, de l'acte magnífic de Carner i Toldrà, i l'audició de la grandiosa pàgina musical que

és el pròleg d'"Els Pirineus", de Pedrell. Tot sentint "El Giravolt de Maig", se m'acudia una fàcil constatació: el llibret d'una òpera no pot ésser massa bo. Ha de sotmetre's a un cert convencionalisme, que li permeti d'emborrar-se davant de la música, i deixar que aquesta expressi l'argument i planteji les situacions. En l'escena de Sant Sulpici, de "Manon", l'argument és sobrer i les paraules no són sinó el mitjà d'expressió d'aquella música insinuant i apassionada. El segon acte del "Samsó" us permet de no entendre la lletra ni encaparrar-vos amb l'argument: la melodia de Saint-Saens és allà i us arrossega amb la seva força de seducció. Al "Giravolt", en canvi, us dol de perdre cap rèplica, cap vers del diàleg, que endevineu, a través del doll de la música, àcid i poètic alhora. La música us estorba de sentir la lletra. I aquesta, a la vegada, és prou interessant per a distraure-us de la melodia. El públic acollí amb entusiasme l'òpera còmica, malgrat no haver estat servida amb prou fidelitat i nervi pels seus interprets. Una Concepció Callao rejuvenida i expressiva en el seu paper d'Hostalera i un Canut Sàbat que encarnava una estampa caricaturesca i baladresa del "Perot d'Armentera" eren exemples d'allò que hauria pogut ésser la representació a càrrec d'artistes de qualitat. Si hom dona per endavant a conèixer al públic l'argument del "Giravolt", l'òpera de Carner i Toldrà té prou condicions per a restar en el repertori i àdhuc per a esdevenir popular.

Seria difícil assegurar el mateix del pròleg d'"Els Pirineus". Desllogada de la trilogia, resta una pàgina plena d'ambició i de majestat, amb marcades influències de

JOVITA

Fa uns quatre o cinc anys que vam fer una visita a mestre Ruyra. El vam trobar que traduïa "L'Ecole de femmes", de Molière: una traducció meravellosa que, publicada poc després, convindria no tenir tan oblidada, model com és del millor estil col·loquial, i d'agilitat literària. Mestre Ruyra ens explicà que havia traduït també una tragèdia de Racine, de la qual, que sapiguem, no n'hi ha publicat sinó algun fragment a "La Revista de Catalunya". Mestre Ruyra, per la moral, preferia Racine; però per l'estil, el cor se li anava ver Molière.

—Això és el meu — ens deia amb un agut somriure.

No ho retreiem per recordar quina és la moral de mestre Ruyra, sinó per fer present que el gust pel teatre no és en ell cap novetat. No és ara la primera vegada que surt a les taules amb èxit falaguer. Anècdotes de l'època de Guimerà potser ens demostrarien que l'atracció per l'escena és més forta i més antiga en ell, del que el seu allunyament podrien fer-nos sospitar.

Però, què voleu?, hi ha alguna cosa en els nostres escenaris, que refusa sistemàticament l'escriptor. D'ací el divorci, gairebé constant, entre l'escena catalana i la intel·ligència. Divorci o allunyament al menys, que només les voluntats heroiques aconsegueixen superar. La presència de mestre Ruyra a l'escenari del Teatre Català de la Comèdia amb la seva ascètica figura de retaula romànic, ens renovava aquestes conviccions, tot fent-nos

Al marge de l'estrena d'una obra que jo i altres companys recomanàvem

L'estrena de "Poema de Nadal", de Lluís Capdevila, obra que el Jurat del Concurs del Teatre Català de la Comèdia, del qual jo formava part, va considerar amb mèrits suficients per a recomanar-ne la provatura escènica, no ha donat el resultat que n'esperàvem. Per la part que em toca, no em reca de confessar públicament que fins i tot hi tenia més confiança que alguns dels meus companys. Això no vol dir, però, que m'hagués fet la il·lusió que "Poema de Nadal" havia d'assolir allò que hom en diu "un èxit". Ni la indole ni les dimensions de l'obra no permetien d'aspirar a tant, no ja al Jurat, sinó, segurament, ni al propi autor. No m'ha estat avinent de consultar-lo sobre aquest punt, però em permeto de creure que hi està d'acord. Es prou intel·ligent i coneix massa de la vora el nostre públic, perquè el pretengui propens a crear a favor d'un acte poemàtic, per bo que sigui, l'ambient que el mobilitza quan una obra li entra de ple. Però si tot això és cert, també ho és, pel que fa a mi, que no esperava, ni de molt, que la primera representació de "Poema de Nadal" defraudés tant considerablement l'auditori. No ho esperava, ben entès, abans de començar la representació.

No pas amb afany de justificar cap errada, sinó per altres raons que aniré exposant, atribueixo la manca de fervor de l'auditori constatada al final de l'estrena de "Poema de Nadal" a anomalies que no serà de més retreure, pel que tenen de sistemàtiques i l'esmena de les quals estem obligats de procurar tots els que voldríem poder-nos enorgullir del nostre teatre, com ja ens enorgullim de moltes manifestacions de la nostra cultura.

El lector una mica habituà a llegir obres escèniques, en trobar-se'n sota els ulls una de desconeguda, en tant que llegeix corporífica i instintivament els personatges que se les heuen damunt les pàgines del llibre; entona el llenguatge de cadascun d'acord amb llur caràcter, si en tenen; els atribueix la fesomia adient; els

Wagner, i de la qual destaca el final, espectacular i grandios.

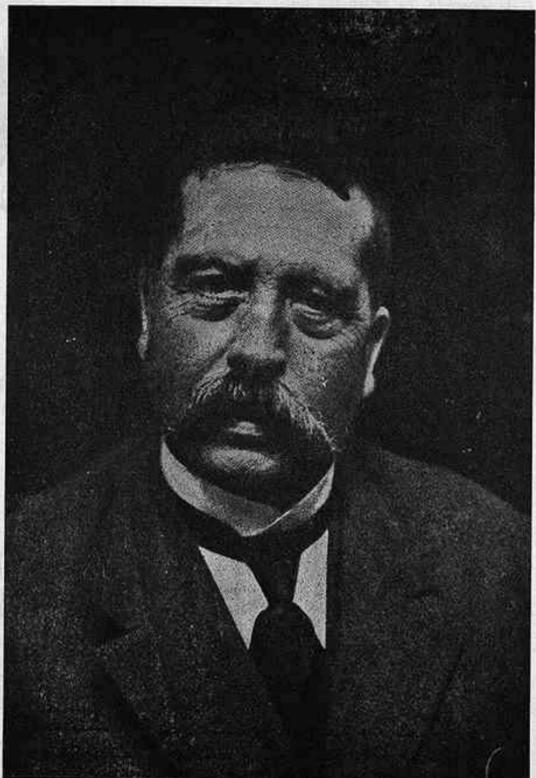
En les mateixes funcions ens eren donades aquestes mostres del teatre líric català, era completat el programa amb un acte de concert per l'orquestra del Liceu. Música simfònica catalana; la selecció era feta d'una manera bon xic arbitrària, però així i tot esdevenia un nou homenatge a la inspiració melòdica de Catalunya. Era trist, però, de llegir els comentaris marginals que feien d'aquestes funcions els programes repartits en el Teatre. Escrits en un castell deplorable, la impressió i el text eren igualment dolents.

Rafael TASIS I MARCA

TEATRE

"En Garet a l'enramada", de Joaquim Ruyra. "Poema de Nadal", de Lluís Capdevila

pensar en les obres i en els autors, que aquest divorci hauria frustrat per a l'escena catalana. És clar que, en compensació, ens permetia d'aplaudir un autor novell, de setanta anys, doblat de mestre.

JOAQUIM RUYRA, A PRINCIPI DE SEGLE

Perquè indiscutiblement és obra de mestre i de mestre consumat, el nou sàinet de Joaquim Ruyra: de mestre del diàleg i de mestre també en la constant diversitat del moviment escènic. Planteja això el proble-

vesteix amb la indumentària suggerida per la seva imaginació de conformitat amb la respectiva manera d'ésser i els rodeja de l'atmosfera dins la qual l'autor s'ha proposat de fer-los viure. És a dir, fa plàstic el text que llegeix. Per a disminuir les inevitables falles del procediment — l'únic que utilitza per a llegir teatre i el que més em permet d'acostar-me a veure'l tal com és —, cal sotstreure's a tot el que ens volta i situar-nos davant un escenari muntat per la nostra fantasia i en l'ajustament del qual no ha de mancar-hi res de tot allò que pugui contribuir a concentrar l'atenció de l'espectador en l'obra que de bell aturvi li ha desvetllat un interès, com no ha d'haver-hi res de tot allò que pugui distraure'l del que diuen i el que fan els comedians.

Així vaig llegir "Poema de Nadal" i totes aquelles altres obres que em semblaven factibles de resistir la provatura de l'estrena, perdudes dins la muntanya de les que optaren al Concurs. Però és vell que el teatre dona cada dia noves sorpreses. I ara acaba de donar-me la inesperada de la visió plàstica que jo m'havia fet del poema de Capdevila no tenia res a veure amb la que ha suggerit a la direcció artística del Teatre Català de la Comèdia, que per bé que tothom tingui per inexistent, actua, amb l'advertentge imponderable que l'anonimat ofereix a l'hora dels esguerrós.

Maí no se'm va ocórrer de pensar que "Poema de Nadal" pogués situar-se al primer lloc d'un programa, com un entremès per als escassos espectadors que van al teatre a bona hora, mentres s'espera l'arribada dels que només s'interessen pel "plat fort" i que sempre són la part més nombrosa. Ni vaig atinar que per separar un quadro de l'altre, en lloc d'escórrer una cortina llisa, tènue, discreta, a to amb la sensibilitat de l'obra, es fes pujar i baixar un teló al·legòric, pintat a esgarapades, amb el títol de l'obra en lletres d'un metre, com si el públic patís d'amnèsia i calgués recordar-li tres vegades que l'espectacle que presencia és un "Poema de Nadal". I que aquest teló, que en anar amunt i avall no s'està de delatar, amb la fressa que fa, la qualitat del paper en el qual s'ha pintat, en arribar a baix, tingués interès a proclamar que porta al peu una llista que li fa de contrapès i que per aconseguir que quedi aplomada a l'empostissat, cal pegar-hi uns quants cops que fan a veure mica de soroll i esvaeixen la poca o molta emoció que hagin pogut escampar per la sala les paraules del poeta. Ja va semblar-me sentir que, per tal de mantenir aquesta emoció durant els breus intermedis d'una estampa a l'altra, un parell de violins intentaven de fer arribar al públic la dolcesa d'unes nades, però els cops de martell dels tramoistes no acorden amb les notes que tenen els músics davant

els ulls, i les harmonies de les nades són ofegades per l'aire de jazz que pren tot plegat.

L'atmosfera dins la qual jo havia fet bellugar Josep i Maria i la mitja dotzena escassa de figures que els acompanyen, era gairebé imperceptible. Línies difuses, còssos velats, contorns assuaujats i algun raig de llum il·luminant una figura en un determinat episodi, procurant aparentar que la llum li venia més dels seus dintres que no pas de l'exterior. Res, per tant, d'aquelles parets bastides per a eixopluc de gegants, ni d'aquells efectes de clar i obscur d'art publicitari, ni d'aquell poblet que es veu a vuitanta centímetres de la portalada del fons, amb unes cases que totes tenen finestres amb vidres de distints colors per embadalir als espectadors de menor edat quan s'encèn la bombeta col·locada darrera el teló, ni d'aquella masia del darrer quadro, a l'entrada de la qual hi ha un espetec de llum daurada que fa pensar en el "hall" d'un hotel de primer ordre.

Res, tampoc, de la interpretació realista que hi donen els actors. La prosa poemàtica requereix un accent molt distint del que s'aplica al diàleg de "Terra Baixa", per exemple. Cap fuster de poble que no sigui Josep, espòs de Maria, no parla com ho fa aquest, per bé que es digui, com ell, Josep. Ni les Maries com la que ens han ofert al Teatre Català de la Comèdia, diuen les coses que diu Maria esposa de Josep; tot i que Laura Bover ens donà una altra prova del seu art esquisit. Però no li hauria estat pas possible d'evadir-se espiritualment dels que li donaven la rèplica, sovint plena de dolçor i tendresa, amb el to del terrassó més eixut i malcarat. Sobretot, Joaquim Torrents.

Però tampoc és d'ell, en aquest punt, la culpa. Torrents és un actor molt estimable. Excel·lent i tot quan es troba amb papers que conjuguen amb el seu tarannàs. Jo n'hi he confiat molts d'importants en obres meves i poques vegades he hagut de doldre-me'n. Això, si més no, em dona dret a conèixer a fons les seves possibilitats d'artista i a dir que no encaixa, per molt que faci, els caràcters suaus, bondadosos, tendres, sofrerts i resignats, com és el del Josep del "Poema de Nadal", estargit del·legendari, amb el mateix fons de poesia a l'ànima, per bé que humanitzat. A més a més, Torrents no se sabia un borrall del paper, inconvenient a afegir al de la incompatibilitat temperamental amb la figura que en tant mala hora li fou confiada, i que el feia vacillar, trencar conceptes, fer pauses arbitràries i recórrer a recursos desuets que ja no enganyen ningú. Tocant a aquest punt la culpa és tota seva. Un actor no pot aventurar mai el seu crèdit artístic a les conveniències d'una empresa. Si no van donar-li més que cinc dies — com algú digué —, per a estudiar un paper tan complex com el del protagonista de "Poema de Nadal", amb els quals dies no tenia ni temps d'aprendre'n la lletra, havia de negar-se a fer-lo. Però això és una altra qüestió en la que no hem d'insistir, puix que s'escapa del tema d'aquestes notes.

Vaig trobar-me, encara, amb altres dues falles de la meua fantasia. La indumentària, que jo, infel·lix de mi, havia imaginat una mica estilitzada, sense definicions d'època ni de clima, per tal que els espectadors no poguessin localitzar l'acció del drama, tan universal, que al cap de vint segles de rodar per totes les latituds emana estímuls especulacions espirituals a març recó de la terra.

L'altra falla he de tirar-la en cara a l'autor. Ell sap, més bé que jo, que el llibre és una cosa i el teatre una altra. Calia que en els assaigs — si van fer-se'n —, s'hagués donat d'uns girs i uns mots impropis del llenguatge escènic segons quins siguin els llavis que els emeten. Per algú fou retret aquest petit defecte en jutjar el poema, a l'hora que els jurats deliberàvem. Però era tan susceptible d'esmena i tan insignificant al costat de les bel·leses que hi ha escampades per tota l'obra, que no era cap obstacle per a la recomanació de la seva estrena. Comptant, naturalment, que quan fos l'hora de preparar-la, no s'hi planyeria temps, ni intel·ligència, ni respecte per tal de treure'n tot el fruit espiritual que seva.

Recomanar no vol dir exigir. Si l'anònim direcció artística del Teatre Català de la Comèdia hagués considerat equivocada el nostre criteri, podia abstenir-se de donar a conèixer "Poema de Nadal". Posat que ha volgut fer la prova, hem d'acceptar que, igual que nosaltres, trobava viable l'obra de Lluís Capdevila. No serà de més fer-ne constància pel que pugui irresponsabilitzar-nos en el resultat aconseguit.

Pel que fa a mi, no tinc cap escrúpols a afirmar que si el cas es repetís, tornaria a fer-me il·lusions. Únicament que ara em reservaria el dret d'aconsellar privadament l'autor — si el trobava propici a fer-nos quedar una mica bé al Jurat, al Teatre i a Catalunya —, que no ens prengués per infal·libles ni fiés el resultat de la seva obra a improvisacions, per les quals temps i temps blasfemàvem els empresaris que muntaven les obres en una setmana, de qualsevol manera, per assegurar l'entrada de diumenge a la tarda, sense suposar que vindria un dia que hauríem de fer el mateix retret en un teatre oficial.

Que no ho és del tot? Doncs llavors, per a general prestigi, cal trobar la manera d'acabar amb aquest organisme híbrid que no afavoreix res.

DOMENEC GUANSE

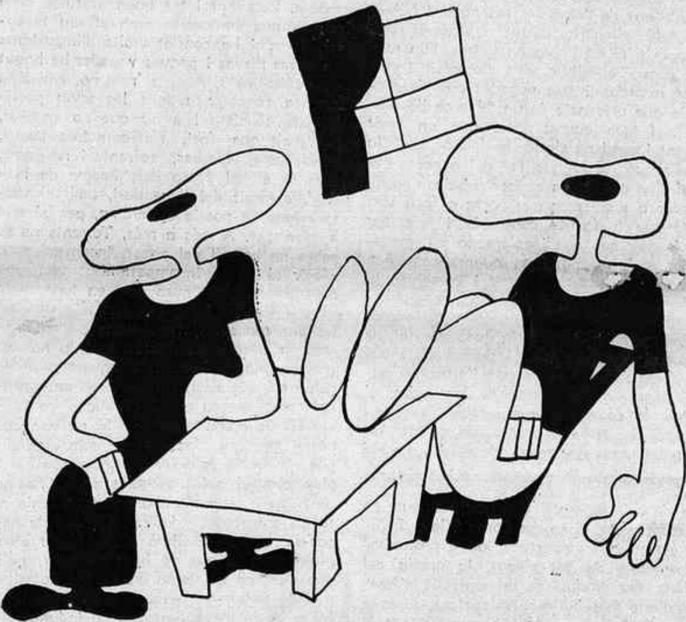
AVELI ARTIS

COPS DE BEC

A CAL CARNISSER

—Poseu-me'n cinc mil quilòmetres quadrats amb unes quantes mines.

—Ja saps les últimes notícies d'Oslo?
—No; aquestes són les penúltimes.

—Creieu que ens perjudica el discurs de Mussolini?
—Sou un Benet! perdoneu, un Bonnet.

NOVEL·LA RABENT

Després del drama sintètic de Bernard Shaw i de l'"express" de Tristan Bernard, creiem que també plaurà als lectors d'aquesta pàgina conèixer un esquisit model de novel·la rabent, d'autor anònim, però profund. Llegiu-lo:

"DIARI D'UNA PASSATGERA

Dilluns.—El comandant m'ha mirat.
Dimarts.—El comandant m'ha donat el bon dia.
Dimecres.—El comandant m'ha visitat en el meu camarot.
Dijous.—El comandant m'ha declarat el seu amor.
Divendres.—El comandant m'ha dit que si li sóc esquivada calarà foc al vaixell.
Dissabte.—He salvat la vida a sis-cents passatgers."

COM CAL PROTESTAR EN EL TEATRE?

Durant la primera representació de "Poema de Nadal", de Lluís Capdevila, al Teatre Català de la Comèdia, l'actor que fa el protagonista arrossegava les frases, trencava els conceptes, feia pauses impròpies, vacil·lava i desentonava els mots, acusant una deplorable manca d'estudi. Un espectador impulsiu no pogué frenar-se i blasma, en veu alta, el comediant. La resta del públic callà.

El fet ens recorda unes paraules sobre el dret de protesta en el teatre, dites pel gran actor anglès Beerbhom Tree en un sopar:

"A Amèrica i, segons m'han assegurat, a França i a Alemanya, una massa d'espectadors insatisfeta davant una obra o una interpretació, roman a la sala fins el final, i llavors respon amb el silenci, o s'esquitlla suauement del teatre durant la representació. En altres llocs el públic expressa el seu disgust esbronzant sorollosament els esforços que els autors i els actors fan per a complaure'l, esbronzant que desconcerta en un moment com aquell. Jo no he comprès mai perquè el soroll que faci una persona inintelligent pugui tenir més eficàcia que el silenci d'un miler d'hommes d'esperit."

REPRESA DE PROGRAMA

F'ndia 4 d'aquest mes totes les emissores oficials franceses retransmetran la crida sòbria i vibrant de Daladier, amb la qual comunicava al poble les condicions noves de la defensa del franc, el nivell del canvi sobre el qual s'havien vingut els signants de l'acord tripartit i la necessitat que les mesures preses fossin avalades per una mena de plebiscit nacional. Quan el cap del Govern francès acabà la seva allocució, les emissores oficials reprengueren el programa interromput. I deia l'"speaker": "—Ara sentireu un "sketch" dels senyors X i Y, titulat "El bitllet fals".

"WEEK-END"

Un amic nostre és casat amb la filla d'un cafeter establert en una vila del Vallès, a quaranta quilòmetres de Barcelona. Això li ha permès, forçat per la dona i les criatures, d'avançar l'estiu. Muller i fills viuen al cafè, i el marit i pare hi va cada dissabte, hi passa un dia i unes hores, i en torna el dilluns, a complir els seus deures de funcionari.

—I et prova? — li hem preguntat.
—Si ho sabies! He de suportar un cúmul d'incomoditats que només de pensar que a fi de setmana he de patir-les altra vegada, em vénen ganes de divorciar-me. ¡Pel que no vaig passar, però, va ésser per dormir en el billar si abans no treien les boles!

MOLIERESCA

Es parla, en un grup, del doctor X... director del Sanatori XX, del qual sembla que no es cuida prou, tot i que ara gaudeix d'un ajut oficial. (El sanatori és de malalts que no tenen relació amb la guerra.)

—Tant bo que era! — fa un.
—Doncs s'ha tornat negligent com no us podeu figurar — assegura un altre.
I el tercer afirma:
—Sempre ha estat un metge que només s'ha pres seriosament els seus clients en veure'ls morts.

VOCACIO

A la Criolla una nit Joan Tomàs (on deu ésser ara?) pilotava uns forasters. Tot d'un plegat se'ls atansà un enllustrador molt cerimoniós i ben presentat. Tomàs el reconegué i oferint-li cortesment la sabata (posada), digué a un dels visitants:
—Aquest home havia estat prior d'un monestir de monjos, a Ontinent.
—De debò?
—Sí.
—Així li deu venir d'això aquest altre ofici que també obliga a agenollar-se. Històric!

EL SENADOR I LA COMEDIANTA

En un sopar d'homenatge a un poeta, Gaston Doumergue presidia la taula i tenia a la seva dreta l'actriu Gilda Dharty, la bella de la qual feia rodar el cap dels parisencs de l'època en què passava el fet que contem. Era, en efecte, tocant al físic, una dona superba, que llavors triomfava interpretant la Montspan en l'obra de Sardou "L'affaire des poissons", representada en català, gairebé simultàniament, al nostre Romea, amb el títol de "La Cort de Lluís XIV".

El sopar transcorria amb aquell enyorat gaudi dels sopars d'homenatge en temps de pau i les planteries anaven de l'un comensal a l'altre, entre forquillada i forquillada.

—Em sento tan lluny de mi — digué Gaston Doumergue —, que fins em trobo capaç de fer unes rimes a honor de la meua bella veïna...

—No aspiro a tant — contestà l'actriu—. Em conformo amb què us recordeu de mi quan torneu a ésser Ministre d'Instrucció Pública.

—No, no... — replicà, en el mateix to facciós Doumergue —. Diguen més bé President de la República, si vós heu d'ésser-hi.

—Per què no? — acabà Gilda Dharty.

NOU DE TRINCA

Per Viena corre aquest conte:
Un ciutadà entra en un cafè de Berlín i, tot entusiasmat, fa la salutació nazi ensem que llença un estentori "Heil Hitler!" Els que seuen al voltant de les taules del cafè giren els ulls, sorpresos, cap a la porta de l'establiment. I l'amo del cafè, tan estupefactes com llurs parroquians, després d'esguardar de cap a peus el nouvingut, diu per a ell mateix, entre llavis:
—Pobre home! Deu ésser austríac.

EL MESTRE I EL DEIXEBLE

Un músic, en una orquestra de jazz, es belluga, acciona, canta, fa saltar les cammes al compàs descompassat de les notes estrafolàries. Colpeja frenèticament la monumental caixa, els címbals, els cascabels, tot allò que serveix per fer sorolls cacofònics.

Entre bastidors hi ha un mestre de música vellet, que ha anat al teatre a cobrar unes còpies a un artista dels que figuren en el programa. Li crida l'atenció el desmanegament del músic, i tot de cop li sembla recordar-ne la fesomia. Acabat el "número", s'hi acosta.

—¿No sou pas en Vidal, que veníeu al Conservatori?

—El mateix, mestre! ¿Quants anys sense veure'ns!

—M'ho ha semblat... ¿Com van les coses?

—Perfectament. Vaig endevinar-ho abandonant l'orquestra. Em guanyo la vida esplèndidament i gairebé no tinc d'estudiar. Sóc considerat un especialista i treball més del que vull. Viatjo molt. "He fet" Anglaterra, França, Alemanya, Àustria, Estats Units... Ah, Nova-York! Si vós coneixéssiu Nova-York, mestre!... Els dòlars s'hi fan a cabassos!

L'artista que havia encarregat la còpia al vell professor els interromp per pagar-li les vuit pessetes de la feina enllestida. El mestre s'embutxaca els diners, encaixa amb el músic i amb el ballari i se'n va, més trist i pensatiu que no havia vingut...

UN HOME MATINER

Molnar, l'excel·lent comediant hongarès, és un noctàmbul empedernit. Rarament se'l troba enllac abans de les tres de la tarda (hora normal).

Una vegada fou citat de compareixer en un jutjat a les nou del matí, com a testimoni. No en féu cas. Ni d'aquesta, ni d'una segona citació per a la mateixa hora. Únicament la tercera vegada, davant l'amenaça d'una multa forta i un arrest eventual si no compareixia, es féu desvetllar a l'hora convenient i s'encaïnà, malhumorat, cap al Palau de Justícia.

Per primer cop, doncs, després de molts anys, Molnar es trobava al carrer abans de les nou del matí. Sorprès de l'animació que ja hi havia pertot, no parava de mirar un costat i l'altre, i no pogué estar-se de dir a un amic que l'acompanyava:

—No me'n sé avenir! ¿Quina munió de testimonis!

ESPECTACIO

A l'Hollywood, antic Pompeia, al capdamunt del carrer Nou, l'Artells, com li deien les mitges virtuts, havia fet reeixir un dancinç amb el millor programa d'atraccions d'aquella època tan propera.

Un dia es presentà una rumbera cubana precedida de gran fama àrdueament ben guanyada.

El pintor Joan Serra, petit i alegre com un picarol, prenia un whisky al segon rengle de taules.

Al moment més agut de la dansa afro-cubano-ancestral, com deien a les coves d'art, un ganàpia que feia tres metres d'alt sense barret es plantà dempeus, electritzat per la luxúria, tapant el panorama al pintor Serra, i tallant-li de cop la més honesta fruïció.

Joan Serra s'atansà, amable, al gegant inoportú i li digué:

—Fareu el favor, si us plau?

I tot disculpant-se, afegí:

—¿Es que un servidor només surt els dissabtes a la nit!

CONFUSIO

Joan Cumelles, delegat de la Generalitat al Teatre Català de la Comèdia, havia estat actor. Per bé que estudis i discret, mai no havia aconseguit donar tanta feina a parlar d'ell com a comediant, com en dona des del càrrec que ostenta ara. N'és una prova la següent anècdota, contada per Joaquim Montero.

Fa quatre o cinc anys, a l'època dels panells, Cumelles empenygué pel seu compte unes representacions del "Tenorio" al Teatre Nou, a base de l'Enric Borràs. Un dia que el gran actor estava malalt o descansava, Cumelles interpretà el "Don Juan". Sigui perquè en els cartells no figurés prou clar el canvi, sigui perquè alguns espectadors habien badat, en acabar-se la representació algú copà en el vestíbul del teatre aquesta afirmació, dita per un, a un altre del públic:
—Noi, trobo que en Borràs ha perdut molt d'ençà que no l'havia vist.

—Menges roses?
—Sí. És més elegant que menjar escarxofes.

—Què fa aquell?
—Sí, mira; un moviment envoltant.

LA FALDILLA PANTALÓ

—Té, ara no sé si sóc jo o és la meua dona qui ha sortit de casa.

A LA ZONA FACCIOSA

—Sabeu llegir i escriure?
—...?
—No? Doncs us farem periodista.